مەرگ وشوناسی نەمریبوون … سەدیق سەعید ڕواندزی

ڕانانێك بۆ كتێبی دڵشاد مەریوانی نوێكاری چیرۆكی كوردی

زۆرن ئەو مرۆڤانەی،كەلە دوای مەرگیان نەمر دەبن وشوناسی مانەوە و نەمری وەردەگرن.ئەم جۆرە مرۆڤانە، لە بری ئەوەی مانەوەیان لە ژیان نەمریان بكات،ئەوا چیرۆكی مەرگ و مردنیان دەبێتە شوناسێك بۆ هەمیشە مانەوەیان بە زیندوویی لە یادەوەری ئێمەدا.ئەمە بەو مانایە نییە، هەموو مردنێك وێستگەیەك بێت بۆ نەمریبوون، چونكە كەم نین ئەوانەی لە ژیان و دوای ژیانیش، لە پەراوێزی مێژوودان.بەڵكو نەمریبوون بەو مانایەی ژیانی ئەوان لە مەرگییانەوە دەست پێ دەكات.ئیدی ئەوان بە ڕوح، بە مێژوو، بە داهێنانەكانییان هەمیشە لە نێو ئێمەدان، با بە جەستەش ونبن.یەكێكیش لەو مرۆڤە نەمرانە، نووسەری شەهید(دڵشاد مەریوانی)یە.

بێگومان ئەم ناوە، ناوێكی دیارو ئاشنایە لە نێوەندی ئەدەبی كوردی ولای هەموومان. نووسەرێك كە ژیان و نووسینەكانی، یاخیبوون بوون لە دژی دەسەڵات و گەڕان بە دوای سەربەستی و ئازادی. مرۆڤێك، تینووی ئازادی وسەربەخۆیی، هەربۆیەشە دواجار بەدەستی فاشییە بەعسییەكانەوە، لە سێدارە دەدرێت. چیرۆكی ژیانی ئەم نەمرە، لێرەوە دەست پێ دەكات.كتێبی(دڵشاد مەریوانی نوێكاری چیرۆكی كوردی) هەوڵێكی دیكەیە، لە پێناو ناساندنی ئەزموونی ئەم نووسەرە شەهیدە، كە نووسەرێكی فرە بەهرە بووەوە لە چەندین ژانری ئەدەبییەوە، دەقی نووسیوە. ئەم كتێبە، لە چەند باسێكی سەربەخۆ پێكهاتووە. لە باسی یەكەمدا، نووسەری كتێبەكە دیدو هەڵسەنگاندنی نووسەرانی كوردی لە بارەی ئەزموونی نووسینی مەریوانییەوە خستۆتە ڕوو. كە هەموویان باس لەوە دەكەن كە مەریوانی، نووسەرێكی فرە بەهرە بووەوە لەیەك كاتدا، شیعرو چیرۆك و ڕۆمان و شانۆنامە و لێكۆڵینەوەی ئەدەبیشی نووسیوە. بە تایبەتیش تێڕوانینی خۆی لە بارەی چیرۆكی كوردییەوە خستۆتە روو لە ڕووی مێژووییەوە. باسی دووەم، لێكۆڵینەوەیەكە لە بارەی ڕەگەزی ناونیشان لە چیرۆكەكانی مەریوانیدا. كە لە یەك كاتدا، ناونیشانی چیرۆكەكانی جۆراوجۆرن و هەندێكیان نوێن و هەندێكیشیان ئاسایی و كۆن. وەلێ ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە، كە مەریوانی هەموو جۆرەكانی ناونیشانی كردۆتە

تایتڵی دەقەکانی.ئەو لەیەك كاتدا ناونیشانی(پیشەییگیانەوەرانئامێرردرەختناوكاتشوێن)ی کردێتە ناونیشانی چیرۆکەکانی. ئەمەش دەلالەتە لەوەی کە ناونیشان، وەك دەسپێك و یەکەم ئەڵقەی بە یەکەوە گرێدانی خوێنەر بە دەقەوە، بایەخێکی زۆری لای ئەو هەبووە.بۆ هەریەك لەو ناونیشانانەش، نووسەری کتێبەکە، نموونەیەکی ڕاڤەکراوی هێناوەتەوە. ئەم هەمە جۆریە لە ناونیشان، ئاماژەیەکە بۆ دنیابینی فراوانی مەریوانی لە بواری نووسینی چیرۆکدا. کە مەبەستی بووە، هەموو بابەتێك لە چیرۆکدا بەرجەستە بکات. لە باسێکی دیکەی کتێبەکەدا، نووسەر ئاماژە بە سیماکانی نوێخوازی چیرۆك لای ئەو نووسەرە شەهیدە دەکات و بڕوای وایە،کە چیرۆکنووس لە میانەی ئەو تەکنیکانەی لە چیرۆکەکانیدا بەکاری هێناون،توانیویەتی چیرۆکی کوردی لە فۆرمی مۆپاسانی دەربهێنێت. لەم ڕوانگەیەشەوە گرنگی زۆری بە کورتبڕی و چڕکردنەوەی وێنە و زمان، ڕەمزو زمانی ناڕاستەوخۆ،کۆتایی کراوە داوە. کە ئەم سیما هونەرییانە،بەشێکن لە هونەری چیرۆکی نوێی کوردی. وێڕای ئەمەش مەریوانی، دووجۆر لە تەکنیکی دیکەی لە چیرۆکەکانیدا خستۆتە کە ڕوو کە پێشتر نەبوونە، ئەوانیش تێکهەڵکێشکردنی شیعرو چیرۆك بەیەکەوە، هاوکات تەکنیکی دانانی بۆشایی، کە هزری خوێنەر لە بەردەم پرسیارو ڕامان ڕادەگرێت.

مەریوانی مەبەستی بووە چیرۆکەکانی پرسیار لای خوێنەر دروست بکەن وبچێتە نێو دنیابینی شاراوەی چیرۆکەکانەوە. بەشێکی دیکەی ئەو کتێبە، کە بەبڕوای من وەك خوێنەرێك گرنگی تایبەتی خۆی هەیە، ئەویش بڵاوکردنەوەی سێزدە چیرۆکی ئەو نووسەرەیە کە لە کۆبەرهەمی چیرۆکەکانیدا نین. بەمەش دەکرێ بڵێین ئەوەی پێشتر کۆکراونەتەوە لە چیرۆکەکانی، ناتوانرێت ناوی کۆچیرۆکی لێ بنرێت. چونکە ناکرێت کۆ بەرهەم بێت و بەڵام چەندین بەرهەمی دیکەی تێدا نەبێت. ئەمە لەلایەك، لەلایەکی دیکەوە، ئەم سێزدە چیرۆکە، لە چیرۆکە هەرە جوان و پڕماناکانی دڵشاد مەریوانین، کەناکرێت لە کۆچیرۆکەکانیدا نەبن. ئەم چیرۆکانە، دنیابینییەك کۆیان دەکاتە کە ئەویش مرۆڤدۆستی و هاتنەوە بەگژ جیاوازی چینایەتی و کارکردنە لە پێناو دنیایێکی یەکساندا. کە مرۆڤەکان هەموویان وەك یەك هاوماف و هاوژیان و هاو سەربەستی بن.

خوێنەر کاتێ ئەو چیرۆکانە دەخوێنێتەوە، کە زۆرینەیان لە دوای شکستی شۆڕشی کورد لە هەفتاکانی سەدەی ڕابردوو نووسراون، دەگاتە ئەو بڕوایەی کە ئەم نووسەرە شەهیدە، هەر لە سەرەتاوە بڕوای بە مردن و لە سێدارەدان لە پێناو وشەی ئازاد و مرۆڤی ئازاد و نەتەوەی ئازاد هەبووە. چونکە لە ناوەڕۆکی ئەو چیرۆکانەدا، زۆر بە

ڕاشکاویی، بەگژ ئەقڵی فاشیانەی بەعس و ئەوستەمە سیاسییە دادێتەوە،کە لە مرۆق دەکرێت. مەریوانی، چونکە هەڵگری بیرێکی سۆسیالیزمی بووە، ئیدی مرۆق دەکاتە چەقی چیرۆکەکان و لە خەم و ئازارەکانی دەدوێت. لە چیرۆکی ڕۆژانی ژیانمدا،کارەکتەری چیرۆکەکە لە شێوەی شووشە عەترێك خۆی دەردەخات. هەموو ڕۆژێك قوتابییەکی تەمەن هەڤدە ساڵی هەژار دێت و بەدیار جامخانەکەوە دەڕوانێتە (پاترا)، وەلێ پارەی نێو گیرفانی، بەشی ئەوە ناکات عەترەکە بکڕێت.عەترەکەش نایەوێت کەسانێك بیکڕن کە زەنگینن.ئەمەش وەك هێمایەك بۆ نەبوونی دادپەروەری لە نێوان مرۆڤەکاندا، کە مەریوانی ڕەخنەی دەکات.

لە چیرۆکی گرەوەی ئینجانە دەڵێت:(نانەواکانی هەموولایەك یەك بگرن،با تەنوورەکان دابەش بکەین). بێگومان هەموومان دەزانین کە نانەواچییەکان، لە چ چینێکی کۆمەڵگەن، هاوکات، تەنوور کە ئامرازی دروست کردنی نانە، کاتێ دابەش دەکرێت، بە مانای ئەوە دێت هەمووان وەك یەك دەبین و یەکسان دەبین. نانەواکان یەکگرن،دروست ئەو دروشمەیە کە دەڵێت_(کرێکارانی جیهان یەکگرن!).لە چیرۆکی قاڵیێمدا، چیرۆکنووس لە چاوەڕوانی هاتنی فریادرەسێکدایە، کە کارگەی نارنجۆکەکان بکات بە کارگەی بووکە شووشە، ئەمەش وەك هێمایەکە بۆ نەمانی شەڕو ئاشووب لە ژیانی مرۆڤدا.لە چیرۆکی چونکەکانیشدا، مەریوانی زۆر بەڕاشکاویی، بە زمانێکی ڕەمزئامێز، ڕەخنە لە ڕژێم و کارەکتەرەکانی دەگرێت. جارێکی دیکە بە گژ ئەقڵی جیاوازیی چینایەتی و پلەبەندی مرۆڤدا دێتەوە، لە ژێر ناوی شوناسی کۆمەڵایەتی و پیشەیی.
کاتێ داوا لە مامۆستایان دەکرێت، کە هێمای زانست و فێربوونن، ڕێزی پێشەوە بۆ پیاوە گەورەکان چۆڵبکەن. لێرەوەش نووسەر ڕەخنە لەو ئەقڵە دواکەوتووە دەگرێت، کە پێی وایە شتێك هەیە بە ناوی مرۆڤی گەورە و مرۆڤی بچووك.پێگەی مامۆستاو پەروەردە، لای دەسەڵاتێك نیشان دەدات، کە بڕوای بە مرۆڤی گەورە و مرۆڤی بچووك هەیە.کە ڕێزی زانست و خوێندەواری لا نییە. بەڵکو تەنها،ئەوانەی بەلاوە گرنگن، کەلە خزمەت ئایدیا فاشییەکەی دایە. لە چیرۆکی هەڵوێستی جوتیارێکیشدا، باس لەو هەڵوێستە مرۆڤدۆستییە دەکات،کاتێ جوتیارەکە دەینوێنێت. شوفێرێك کوڕی جوتیارەکە دەشێلێت و دەیکوژێت، کەچی باوکی منداڵەکە، لە هەڵوێستێکی جوان و مرۆڤدۆستانەدا، شوفێرەکە دەبەخشێت و هیچ کاردانەوەیەکی بەرامبەر نابێت.لێرەوەش چیرۆکنووس ئەو پەیامە دەگەیەنێت، کە دەبێ لێبووردە و بەخشندە بین. هەرگیز بیرلە تۆڵە سەندنەوە نەکەینەوە، چونکە

دواجار هەموومان هەر مرۆڤین. ناکرێت وەڵامی خوێن بە خوێن بدەینەوە.

بەگشتی فەزای ئەو سیانزە چیرۆکە،فەزایەکە کە تیایدا مرۆڤ چەقی باسەکانە.چیرۆکەکان ڕەهەندێکی مرۆڤدۆستییان هەیە، کە باس لە جیاوازی چینایەتی وپێگەی مرۆڤ دەکەن. ڕەخنە لەو ئەقڵە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایدۆلۆژییە دەگرێت، کە بڕوای بە پلە بەندی مرۆڤ و جیاوازی چینایەتی هەیە. دژی ئەو تێڕوانینە دەوەستێتەوە، کە مرۆڤ لەسەر بنەمای هاووڵاتی پلە یەك و پلە دوو دەبینێت. لەو چیرۆکانەدا، ڕەخنە لەو دەسەڵاتە دەگرێت، کە ئازادی وسەربەستی،ژیانێکی شکۆمەندانە و مرۆڤانە بە مرۆڤ ڕەوا نابینێت. ڕەخنەگرتنێك کە دواجار لە پێناویدا ژیانی خۆی کردە قوربانی و تەرمەکەشی نەدۆزرایەوە. بەمەش ئەو مرۆڤە کەڵەگەتە، بە جەستە ونبوو، وەلێ بە ڕوح ، بە مێژوو، بە نووسینەکانی هەمیشە لە نێوماندایە.لە کۆتاییدا دەست خۆشانە لە نووسەری کتێبەکە برای چیرۆکنووس و لێکۆڵەر(سابیر ڕەشید) دەکەم. ئەم نووسەرە، چەند ساڵێکە وەك سەربازێکی ون، شانی داوەتە بەر کۆکردنەوە و نووسینەوە و بە ئەرشیفکردنی مێژووی چیرۆکی کوردی. کارێك کە لە ڕاستیدا ئەرکی دەزگاو ناوەندێکی ئەکادیمی و توێژینەوەییە، وەلێ لە غیابی ئەواندا، بێگومان دەبێ کەسانی وەك ئەو بیکەن. کە دواجار کارەکەیان و خۆشیان ناویان دەچێتە مێژوو، ئەمەش گەورەترین شانازییە بۆ خۆیان و ئەدەبەکەشیان…

*پەراوێز:ناوی کتێب،دڵشاد مەریوانی نوێکاری چیرۆکی کوردی،نووسینی:سابیر ڕەشید،پڕۆژەی کتێبخانەی چیرۆکی کوردی_زنجیرە 4،ساڵی چاپ 2019….

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی(ڕێگای کوردستان)ژمارە(1210)ی ڕۆژی 3/3/2020 بڵاوکراوەتەوە…

جیاوازبوون: فۆرمێك لە

بیرکردنەوە … سەباح ڕەنجدەر

لە داهێناندا پێویستە شکڵی جیهانێك بناسین و خۆشمانبوێ، جیهانی جیاوازییەکان. جیاوازییەکان بەشێوەیەکی کردەیی گوزارشت لە هەقیقەتی جیهان و ڕێکخستنی ئەزموونەکان دەکەن. ئەستێرەی چلپەڕی خۆداڕشتنن. خوڵقاندنی جیهانی جیاوازییەکان، جیهانێکی تەواو ڕەسەن و هونەری ژیانێکی بێگەردە، تەنیا شتێك هەڕەشە لە داهێنان دەکات، نەبینینی جیاوازییەکانە، نەبینینی هونەری ژیانێکی بێگەرد و پەی پێنەبردنەی.

بینین و دانپێدانانی جیاوازییەکان لە هێزی ڕوونی داهێنان و پێکهاتەی ڕووداوەوە سەرچاوە دەگرێت و پەرە دەستێنێ، دەبێتە بابەتی دەربڕاو و بابەتی دەربڕ، بەئاستی داهێنەرانەی خۆیدا دەڕوات و ڕێڕەو دەکاتەوە. گۆڕان و وەرچەرخان و واقیع و خەیاڵ و دەنگ و زرینگانەوە و سەرمەشقییەکان، لەدایکبوونی جیاوازییەکان و تەواوکەری ژیانێکی بێگەردن، واتاکانی نوێبەخشی دیاریدەکەن و پەی پێدەبەن، بەڵام زمانی هاوبەشی هەموومان نییە.

نالی و گۆران، هۆگرییەکی تایبەتیم بۆیان هەیە، جادووگەر و خۆداڕێژن لە زمان و وێناکردندا. دوو شاعیری گەورە و جیاوازی زمانی کوردین. ئەو زمانەی داهێنەری زۆری پەروەردە کردووە و خستوونیەتە سەر سەکۆ و پێشانی داون، شەرمێکی ترسناکم بەرانبەریان هەیە، نموونەی داهێنانیان دامەزراندووە، لەناو خوێندەوارانی کۆمەڵگای کوردیدا لەشوێنی شیاوی خۆیان داندراون، خاوەن تاج و تەختن.

نموونەیەك نوێنەری گشت نییە. لە هەمانکاتیشدا سنووردار ناکرێت: نالی شیعری: (مەستوورە)ی لە ئەنجامی ناکۆکی نێوان میرنشینی بابان و میرنشینی ئەردەڵان. لەژێر کارتێکەر و ڕاسپاردەی سەرلەشکر و فەرمانڕەواکانی بابان وەك دەربارێك فریوی خواردووە، بۆ لەکەدارکردنی سەرلەشکر و فەرمانڕەواکانی ئەردەلان نووسیوە، دەربارەبوون ڕێگایەکی تایبەتی دەربڕینە، تیرت لە کەوان پێ دەترازێنێت و بەشێوەی جۆراوجۆر فریوت دەدا، وەك دەق، دەقێکی تابڵۆی ئێستێتیکی و پڕ هونەری جۆراوجۆرە و خەیاڵی خوێنەر دەگەیەنێتە ئاستی باڵا، فۆرمی گۆشەنیگای هەیە. مەستوورەی لەخەونێك، دەیەوێ قەدەغەکراوەی لێ لەدایك ببێت. وەرگرتووە، خەونی هونەری شیعرییەت، کاری لەسەر پێکهاتە زمانەوانییەکان و دیوی نهێنی زمان کردووە، وریایی نیشان داوە. هیچ بوارێکیش بۆ ئەگەر و

گومان نەماوەتەوە وەك مەبەست و مەرام ئاراستەكراوە، خۆڕسكی چێژ و چەشەی كەسایەتی خۆی تێدا نییە، دەسەڵاتی ئاراستەكەریش پشتیوانی و هەلی بۆ ڕەخساندووە.

ئەم پرسیارەی لەم پرس و هۆكار و بەرهۆكارەوە‌ دەبێت بكرێ. خۆ حەبیبە تاكە دڵبەری بێگەرد و پاراوی شاعیر بووە، ئەگەر مەرام و مەبەست و تاكتیكێكی سیاسی نەبووبێت، بۆ ئەم ئەزموونە بێگەرد و پاراوەی لەگەڵ ئەمدا تاقی نەكردووەتەوە، ئەمە پرسیارێكی ناڕوون و لێڵ نییە‌.

مرۆڤێكی داهێنەر و پڕ زانیاری، بە زانیاری هاوچەرخی وەك گۆران، بە وردی بیری نەكردووەتەوە و گەوهەری بابەتی نەناسیوە، كەوتووەتە ژێر كاریگەری ئایدیۆلۆژیا و پێوەری گەردوونبوونی شیعری بێگەرد و پاراوی تا ئاستێك لە چەند شیعرێكیدا، بەتایبەتی لە شیعری: (ڕێگای لەنین)، یان شیعری: (مۆسكۆی ئەیار) لە دەست ترازاوە، یان لێی گۆڕاوە. خاوەن بنەما پێویستە لە هەموو كاتێكدا پابەندی بنەماكانی خۆی بێت و لێی فێربێتەوە، زاڵبوونی تێڕوانینی ئایدیۆلۆژیا بۆ شیعری بێگەرد، دۆزەخێكی زیندووە، لەقووڵایی بڕیار و هەڵبژاردندا دەیهاڕێ.

داهێنەر، كە هەموو هەستەكانی لە دەقێكدا كۆدەكاتەوە و دایدەهێنێت و لێی دەبێتەوە. دەبێتە نموونەی دەربڕینێكی ناوازە، هیچ شتێك ناتوانێت ئازادی ئازار بدات، چونكە هەستی بە ئەزموونی خۆی كردووە، خوێنەریش بانگدەكات هەست بە ئەزموونی خۆی بكات و نموونەی دەربڕینێكی ناوازە ببینێت، كە ‌وەك تەواوكەری بوون مامەڵی لەگەڵدا كراوە، لەو مامەڵەكردنەدا ئازادی دەچێتە ناو خەیاڵەوە. دیوی ڕاستەقینەی □وداوەكان سروشتێكی ئەفسانەیی و حاڵەتێكی شیعرییان هەیە. دەگونجێت لەگەڵ باری ئاڵۆزی جیهان لەبەر یەكدا ڕابگیرێن و پێوانەیان بۆ بكرێ، بە پەلەپەل و گیانێكی تووڕەییەوە نەنووسرێن، بە سروشتی خۆی شێوە وەردەگرێ و لەكۆی پێكهاتەكانییەوە كامڵ دەبێت و دەبێتە ئەزموونی كەسی.

هەمیشە لێكۆڵەران هێما و ناسنامە و مۆرك و ئەزموونی تاكەكەسی داهێنەر لەناو شتە گوتراوەكاندا دەدۆزنەوە و پشكنینی شارەزایی و دانایی لە مانای كراوەدا بۆ دەكەن، دەیخەنە بەردەم هەڵبژاردنی زمانی كلتوور و ساتی داهێنان. داهێنەر بەهای خۆی دەناسێت و بە تێگەیشتنەوە دەخوێنێتەوە و قووڵ دەبێتەوە، ڕایەڵ و تانۆپۆی تاوتووێكان ورد دەچنێت، خۆدروستكردنێكی ڕاستەقینە دەكاتە بنەمای وردبوونەوە. لە یەكێتی بۆچوون و ئومێدی فریودەر و وێرانكردنی ژیان و بەلاڕێداچوونیش دووردەكەوێتەوە، لەكارتێكردن لە خوێنەر و هۆكاری كارتێكردن لە خوێنەریش نزیكدەبێتەوە‌.

شیعر هەرچەندە خودیی و فەنتازیش بێت، بەڵام دەبێ لە گەوهەر و ناوکیدا پەیوەندییەك لەگەڵ خوێنەر دروستبکات. خوێنەریش قەت ناتوانێ بە تەواوی دار و پەردووی داهێنانەکەی بەرجەستە بکات. وێنەیەك ئەگەر خەیاڵییش بێت، کە بووە نووسین و نووسرا، دەبێتە هەقیقەت و واقیع تێیدا دەگۆڕێ، خوێنەر دەخاتە باوەشی ئێستێتیکایەکی نەبینراو و پەروەردەکردنی زەینییەوە. تۆڕێکی بەرفراوانی پەیوەندییە زەینییەکان دێتە ئاراوە و نیشانە زەینییەکان دەناسێنێت.

لەم باروبوارەدا شیعر واقیع دروستدەکات. کاتەکان تێیدا تێکەڵ دەبن و ڕیتمی کات وەك ئامادەییەکی ئێستێتیکی دەردەکەوێت و دەبێتە ڕیتمێکی کراوەی پەیوەندی دامەزراندن، وزی پەیوەندی و کرداریش لەخۆی وەردەگرێت. خەیاڵ بانگی شاعیر دەکات بینووسێت و ڕووبەڕووی هەقیقەتی بکاتەوە، پێ بنێتە دنیای بوونەوە و بەر شتەکان بکەوێت و شتەکان ناوبنێت.

من هاووڵاتیم، شاعیریشم. وشیاری ئێستێتیکی دروستدەکەم. لەگەڵ وڵاتەکەمم و دژی دوژمنەکانی دەوەستمەوە و دەجەنگم. ڕووگەنمای ئێستێتیکی دەدرەوشێنمەوە، بەڵام لە ناخێکی باوەڕبەخۆبوو و کاریگەرییەکی ڕاستەقینەدا بە بچووکترین هەڵەی دەسەڵات ناڕێم بەڵێ، بە ڕوونی لە بنەڕەتی هەڵە دەدەم. لە بنیادنانی نوێبەخشیدا، پێشڕەوی بەڕێوەبردن و دامەزراندن دەکەم و مێژوو دەخەمەگەر. بە تەواوی کارامەییەوە، باوەڕم بە پاکی و بێلایەنی شاعیر هەیە. بەو باوەڕەی خودا بە نێردراو و پەیامبەرانی تەورات و ئینجیل و قورئانی بەخشیوە، ڕێنوێنی کردوون بۆ بەڕێوەبردن و دامەزراندن. لەوانەش دوورکەوتوومەتەوە، کە کۆمەڵێك گوجیلەی بە حەوەحەو بە کلکیانەوە بەستراونەتەوە و ڕاوچی فیستیقاڵ و خەڵاتەکانن.

واقیعم وەك ئەوە دەوێ، کە لەناو تابلۆکانی محەمەد عارفدا هەیە و دەیەوێ ڕێگایەکی چالاك بۆ وشیاربوونەوەی کۆمەڵگا بکاتەوە. سروشتیشم وەك ئەوە دەوێ، کە لەناو تابلۆکانی ئازاد شەوقی دا هەیە و سووره لەسەر سەرکێشیی، هەم ئەفسانەن و هەم هێما. توندوتیژییان بەرانبەر وێناکردن تێدا نییە، وزەی دەسەڵات لەخۆیان وەردەگرن. واقیع و سروشت بنەچەی ئەفسانە و هێماکانن. ناتوانین ناڕەزایی بەرانبەریان دەرببڕین بۆئەوەی بچینە ناوچە قووڵەکان و لە ڕووداوی مەرگیش نەترسێین، یان بوونی شاعیر بەرانبەر بوونی واقیع و سروشت ڕانەگرین، شیعری بێگەرد واقیع و گشت شتەکان تاقی دەکاتەوە. نەك واقیع و شت ئەو تاقی بکەنەوە.

ئەگەر من هەر لەدایك نەبوومایە، یان بمردبوومایە، یەکێکی دی واقیع و سروشتی بە دیدی من دەبینی و دەربڕینی لێ دەکردن. نموونە:

ڕزگار جەباری، یان ژیار ئەسوەد ..... تاد، گرینگ ئەوەیە بیرکەرەوەیەك بە فیکر دەژیا و دەربڕینی لە واقیع و سروشت دەکرد و توانایی و ئامادەیی منی دەڕسکاند، بەرانبەر بوونی واقیع و سروشتی ڕادەگرت. ئەمە ناوکی جیاوازییەکانە، لەیەك شوێن ناوەستێت، بەشداردەبێت لە بیرکردنەوە و دەرکەوتەکان، هێز بۆ واقیع و سروشت و خۆی دروست دەکات.

ئەدەب بەخشندە و مهرەبانە لەگەڵیدا مامەڵەم خۆشە و هەر زوو چێژ و چەشەی وشەم دۆزییەوە و شاگەشکەبووم، خوێن لە بڕبڕەی پشتمەوە بۆ مێشك و دڵم جما و هەڵکشا، خانەکانی سووڕی دەورانی چالاککرد.

هەمیشە لە ئاسۆیەکی دوور بە وێناکردنێکی زەینییەوە دەست پێدەکەم و خوێنەریش ئاشنای ئەو هەستەم دەبێت و توانایی و ئامادەیی من دەناسێت، لە چەند شیعرێکمدا درێژدادڕیم کردووە و چەندان لێکچوون، کە پێویستییان بە بژارکردن بووە، بژارم نەکردوون و هێشتوومنەتەوە، یەك لە کەمتەرخەمی و نەزانینی من بووە. گرفتی چێژ و چەشە دەهێننە پێشەوە و مەیل و ئارەزووی خوێنەر دەکوژن، وەنەوز دەدا و پەرێشی بۆ خوێندنەوە کەم دەبێت. ئەوکات ئەم ڕووداوە لە شیعری من ڕووی دا، کە بیری سوریالیزم بەسەرمدا زاڵ بوو، وێنەم بەسەریەکدا کەڵەکە دەکرد.

کە جیاوازبم بە ئازادیی تەواوەوە، لە بنەڕەت و چۆنیەتییەوە جیاواز دەبم، پێویستیم بە پاڵپشتێکی گرینگ، نووسین و پێکهاتە و توانایی و ئامادەیی خۆم لە بیرکردنەوە و ڕووداودا هەیە و بەس، دەقی نایابیش بە وێنە نایابەکانییەوە لە یادەوەری خوێنەر دەمێنێتەوە و دەبێتەوە جووڵەی ئاگایی، نائاگاییش سەرزەمینێکی نەناسراوە، ئەوەی ئاگاییە گونجاوە. ئەوەی نائاگاییە بابەتێکە بیری لێدەکرێتەوە ئاخۆ بۆ نییە، ئەگەر هەبوو ئایە دەبێتە گونجاو، یان نا.

لە فەرهەنگی هیچ نەتەوەیەك ڕووی نەداوە شاعیرێك هێزی ئەوەی تێدابێت، شاعیرانی دی بداتە دواوە و بیانخاتە بازنەی مەترسییەوە، خۆی بە تەنیا بمێنێتەوە. نەمویستووە لە شاعیرانی هاوچەرخ و دەوروبەرم جیاوازبم. هەوڵم داوە لە ئەزموونی خۆم جیاوازبم، جیاوازیم لە دیوی ئەو دیودا نییە.

لە ناوەوەی خۆمدایە. ئاستداریەکانیش لە ماك و شێواز و ماناکاندایە. لە شوێنەواری ئەزموونی پێشتریشم بەتاڵ ببمەوە. گوێڕایەڵی ئەو ڕۆحە جیاوازانە دەبم، کە ڕێنوێنیم دەکەن بۆ جیاوازبوون و حەز و توانام بەکاربهێنم، بە سادەیی و ڕاستگۆیی دڵخ بگۆڕم و پێوەرێکم هەبێت بۆ بەکاربردنی کار و تواناکانم لە بەڕێوەبردن و دامەزراندندا، مۆسیقاش پێش زمان دەربڕینی لە

هەستەکان و پێداویستییە جیاوازەکانی ڕۆحی مرۆڤ کردووە.
مرۆڤ، کە لە ئازارە باوخوازەکان ڕادەکات بۆ کەناڵێکی چێژبەخش دەگەڕێت تا هۆکاری چارەسەری ئازارە باوخوازەکان بدۆزێتەوە، دەچێتە ناو ڕەهەندی چێژبەخشی شیعری بێگەرد و پاراو و جیاوازەوە. لە جیاوازبووندا شیعری بێگەرد و پاراو خۆی کەشف دەکات و خۆیمان پێشکێش دەکات.
جیاوازیبوون بەخشینێکی هەستییە، تەمەنم لە پێناوی دانا. جەستە و ڕۆحم بۆی تەرخانکردووە، بە قووڵایی نادیارییەکان و ئاوێنەی هەستەوەردا ڕۆچووم و لێکدانەوەم بۆ دروستبووە، ژیان لەناو شیعردا بگەیەنم بە واتا ڕاستەقینەکەی خۆی. ستایشی جیاوازی و داهێنان دەکەم. هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی داهێنانی جیاوازییەکان شتێکە لە ژیاندا ونە.
لە شاعیرە جیاوازەکان زۆر فێربووم، تا خەون و بەرزەئاواتەکانم بەرجەستە بکەم و دۆخی پەروەردەکردن وەربگرن. پەیوەندی جیاوازییەکان بەهێزن و منیان وەك شاعیرێك پەروەردە کرد و پانتاییەکی لێ حاڵیبوونیان بەکارکردن و نیشانەکردن بۆ کردوومەتەوە، لەناویدا ئەرکی بوون و بەخشین و توانایی و ئامادەیی خۆم بۆسکێنم، ژیان لەناو شیعردا بگەیەنم بە واتا ڕاستەقینەکەی خۆی، کە باڵاترین پلەی خۆبوونییە. پرسیاری کارکردن و نیشانەکردنی لێ دروستدەکەم و دەیخەمەڕوو. باش و خراپی لەبارەوە دەڵێم، هەندێك نیشانە و پرسیاریش بە هەڵواسراوی دەهێڵمەوە، لە ڕوونترین فۆرمیشدا، چێژ لە پەڕانپەڕی کلاسیك و پەڕانپەڕی نوێبەخشی وەردەگرم، لە چییەتی زیندووبوونەوەی دەپرسم، ئەم پرسین و پرسینەوەیە لە نێوان من و شیعردا وەك جەنگێکی گەورەی بێکۆتایی دەمێنێتەوە، پێداگری لە پێناوی مانەوە دەکەم، تا شەهیدم دەکات. دەچمە ڕوونترین فەزای بوونەوە، کە هەموو فەزاکانی دیکە تێیدا کۆتاییان پێدێت.

ئاداری 2020 هەولێر
سەباح ڕەنجدەر

د. سامە مانیی لە چاوپێکەوتنێکی تایبەت بە شارپریس، سەبارەت بە ٨ی مارس

د. سامە مانیی لە چاوپێکەوتنێکی تایبەت بەشارپریس بە ٨ی مارس، باس لەدۆخی ژن‌و ژیانی جێندەریی لەهەرێمی کوردستان بەتایبەتی لەڕووی فەلسەفییەوە دەکات و وردەکارییەکەی دەخاتەڕوو

شارپرێس: بە تێڕوانینی تۆ لە ڕوانگەی فەلسەفییەوە، پرسی ژن لە کوردستاندا بەرەوپێش چووە یان بەرەودوا؟

د. سامە مانیی: پێم خۆشە کە لە تێڕوانینی فەلسەفییەوە بێت نەک سیاسی، گەرچی بە سادەیی قسەکانم ئەکەم بەڵام بە تێڕوانینی فەلسەفی وەڵام ئەدەمەوە. چونکە من هیچ حەز لە باسی سیاسی ناکەم، گەر باسی سیاسەت و سیاسیکاران بکەم لە سوودی خۆیانە چونکە باسکردنەکەم هەوڵێکن بۆ تێگەیاندن، گەرچی پێی نازانن.
لەبەر ئەوەی کە کەسانیتر هەن لە تێڕوانینی سیاسییەوە و لە تێڕوانینی فەمینیستییەوە و لە تێڕوانینی جێندەرناسییەوە دەتوانن باسی پرسی ژن بکەن لە کوردستاندا، بە پێویستی دەزانم لە ڕوانگەی فەلسەفەوە باسی بکەم و لەهەمان کاتدا لەبەر ئەوەی ماوەی ساڵێکە لەسەر فەلسەفەی جێندەر دەنووسم تێڕوانینەکەم فەلسەفەی جێندەرییە کە باس دێتە سەر پرسی ژن/جێندەر لە کوردستانا.
تێڕوانینی من لە ڕوانگەی فەلسەفەوەیە بەگشتیە، چونکە فەلسەفە ماڵی خۆمە و لە ماڵی خۆم بە ئاسانی و بە ئاسودەیی دەدوێم. لەو لایەنەوە لە فەلسەفەدا هەبوونی 'ڕاستە ڕێ' ی بەرەوپێش چوون بەئاسانی پەسەند ناکرێت لەبەر ئەوەی ڕاستە ڕێگاکان زەمینەی نەگۆڕیان پێویستە، ئەو زەمینە نەگۆڕەش نیە، چونکە کۆمەڵگە و کەڵتور بەردەوام گۆڕانکاریان تیا ڕوودەدات.

بە ڕای من هەموو کۆمەڵگەیەک -هەر کۆمەڵگەیەک- بە کۆمەڵگەی کوردستانەوە، کۆمەڵگەیەکی نەچەقیوە و هەمیشە لە جوڵەو گۆڕانکاریدایە، هێزی جیا جیا دەوری تیا دەبینێت کە لە زانستی کۆمەڵناسی و زانستی سیاسیدا پێیان دەوترێت ' هێزی گیرفانیی' و مەبەستیان لە پارە وەرگرتن نیە، بەڵکوو مەبەستیان لە گیرفانی بە هێزی بچوک بچوکن لەناو کۆمەڵگەکەدا، وەکو: خێزان، حیزب، بنەماڵە،

شار، زانکۆکان، دەزگاکانیتر، بزوتنەوەی سیاسی و ئۆپۆزسیۆنی و ڕۆشنبیری و ڕێکخراوەکانی ژنان و لاوان و هتد. لە هێزە گەورەکەشدا حکومەت و پەرلەمان و ئابووری و هتد هەن. کەواتە سەر ئەوەی پارسەنگی هێزەکان چۆنە و پەیوەندییان بەیەکەوە چۆنە لەهەر کۆمەڵگەیەکدا. ئەم هێزانە چۆن و بەچ لایەکدا ئەو گۆڕان و جوڵەیەی کە بە بەردەوامی هەن لە کۆمەڵگەکەدا دەبەن و ئاڕاستەیان دەکەن. بۆ نموونە بە یاسایەک دەکرێت گۆڕانکاریەک لە کۆمەڵگەدا ڕووبدات کە توانای چارەسەرکردنی کۆمەڵێک کێشە و ڕێگرییش لە کۆمەڵێک کێشە بکات، ئەوەش هەندێک کەس بە بەرەو پێشچوونی دەژمێرێت و هەندێکمان بە باشکردنی ژیانی بەکۆمەڵیی دەژمێرین.
هەروەهاش بە بومەلەرزەیەک یان تاعونێک یان جەنگێک دەکرێت جۆرە گۆڕانکاریەک لە کۆمەڵگەیەک یان چەند کۆمەڵگەیەکدا ڕووبدات کە دەکرێت بە بەرەودوا چوون بژمێردرێت. ئەوەی گرنگە لێرەدا ئەوەیە مادام دەزانین کۆمەڵگە شتێکی چەقیو و وەستاو و نەگۆڕ نییە، دەتوانین دەستکاری ئەو گۆڕان و جوڵەیە بکەین و بە ئاڕاستەیەکدا بیبیەن کە بە فەراهەمکردنی ژیانێکی خۆشتر و باشتر و ئاسودەتر لە کۆمەڵگەکەدا بێت؛ ژن نیوەی ئەو کۆمەڵگەیە و هەموو کۆمەڵگەیەکە، دەبێت دەستکاری و بەکارهێنانی جوڵە و گۆڕانکاریەکان و باڵانسی هێزە گیرفانیەکان ناو هەر کۆمەڵگەیەک بەردەوام حساب بۆ ئەوە بکات نیوەی کۆمەڵگە ئاسودە بن و ژیانێکی سەربەرزانەتر و خۆشتریان بۆ فەراهەم بکرێت؛ بە کورتی حیساب بۆ کردنیان بەرنامە و پلانی باش دروست دەکات و پێوەری کۆمەڵگەی باشن.

شارپرەس: تۆ باست لە فەلسەفەی جەندەری کرد، فەلسەفەی جەندەری چییە؟

د. ساماڵ مانیی: فەلسەفەی جەندەر، لەبەر ئەوەی بوارێکی نوێیە لە فەلسەفەدا، زۆر کەس هەر نەشیبیستوە، هەرلەبەر ئەو نوێ بونەشە فەلسەفەی جەندەری لە کوردستانا نەناسراوە و ناخوێنرێت لە زانکۆکاندا، لە بازنەی ڕۆشنبیریشدا باس ناکرێت.
هەر لەبەر ئەوەش بوو، کە دوو سێ ساڵێک لەمەوبەر، هەر پاش تەواوکردنی دوکتۆراکەم زۆرم هەوڵدا لە زانکۆی ئەمەریکی لە سلێمانی بەشی فەلسەفە بکەمەوە و کۆرسی فەلسەفەی جەندەری تیا ڕێکبخەم و بیڵێمەوە، بەڵام نەیانهێشت، خۆ سەرۆکی زانکۆکە ئاگادارە چەندم هەوڵدا و تەم گەیاندن ،هتد.

دوەم هەوڵم لەو بارەیەوە، لە فەلسەفەی جەندەریدا بوو بە کوردی، نوسینی دوا کتێبی ‘هەگبەی زانین’م بە فەلسەفەی جەندەر

تەرخانکردوە ، ئەو کتێبەم تایبەتە بە فەلسەفەی جێندەری ونوسینی تەواو بوە هەر هەندەی ماوە کە لە چاپ بدرێت و لە کوردستان بڵاو ببێتەوە، هەوڵ ئەدەم زوو ئەمە بکەم.

سێ یەم هەوڵم لە فەلسەفەی جێندەریدا لە سەرەتای ساڵەی رابوردودا بوو، بە 'پرۆژەی باشکردنی ژینگەی ئەکادیمی ژنە لە زانکۆکانی کوردستان دا'. ئەوە پرۆژەیەکە لە خزمەتی گشتیدایە و بودجەی ناوەت، سوود بە نیوەی کۆمەڵگەی کوردی دەگەیەنێت و سوود بە هەموو زانکۆکانی کوردستان دەگەیەنێت بە بێ جیاوازییان. جگە لەمەش، پرۆژەیەکی زۆر بە سوود و باشی فەلسەفەی جێندەریی یە، ویستم چەند ساڵێکی ژیانی خۆمی بۆ تەرخان بکەم : هەم پرۆژەیەکی فەلسەفی بوو، هەم پرۆژەیەکی جێندەری بوو، هەم پرۆژەیەکی ئەکادیمی بوو. سەرەڕای ئەوەش 'لە مشتمایە'؛ مەبەستم لەوەیە بە کردنی ئەو پرۆژەیە هەستم ئەکرد 'لەماڵەی خۆمدام' چونکە پێ بە پێستی شارەزایی و پسپۆڕییم بوو.
ئەو پرۆژەیەم لە مانگی حەوت و هەشتی ساڵەی رابوردوەوە پێشکەش بە وەزارەتی خوێندنی باڵا کردووە. جارێ نازانم کەی ئەدەن بیکەم یان نا؟ پێش کەتایی سەری ساڵەی ڕابووردوو نوسینێکم لەسەر بڵاوکردەوە لە ڕۆژنامە کوردییەکاندا بۆ ئەوەی بەدەنگی لەسەر بجوڵێنم و دوا نەکەوێت. ئەمانە ئیشی منن، زۆرم پێخۆشە بە پرۆژەی لەو جۆرە لەسەر ئەرزی واقیع تیۆریە فەلسەفیەکان بخەمە جێبەجێکردنی پراکتیکیەوە لە بواری ئەکادیمی و فیکری و ڕۆشنبیریدا، ئەو پرۆژەیەم لەسەر تیۆری فەلسەفی 'زەین و بیرکردنەوە لە ژینگەی ژیانکردندا' یە.

فەلسەفەی جێندەری جیاوازە لەوەی کە بە 'فێمینیزم' و 'جێندەرناسی' ناسراوە و دەخوێندرێت لە ناو بوارەکانی سیاسەت و کۆمەڵناسیەوە. بەڵام فەلسەفەی جێندەری پەیوەندی هەیە بە هەردووکیانەوە، لەبەر ئەوەی لە تێڕوانینی فەلسەفەوە لە بابەتەکانی ئەوان دەڕوانێت هەندێک لە ئارگیومێنتەکانیشیان ڕەت دەکاتەوە، هەندێکیتریان پشتڕاست دەکاتەوە، فەلسەفەی جێندەر ئارگیومێنتی فەلسەفی خۆی هەیە لەسەر ئەو بابەتەی کە هاوبەشە لە نێوانماندا کە ئەویش پرسی ژن/جێندەرە.
فەلسەفەی جێندەری و ئەوەی کە من نوسیومە لەم کتێبە نوێیەمدا، 'فەلسەفەی سیاسی' نیە سەبارەت بە پرسی ژن/جێندەر. لە فەلسەفەی سیاسیدا هەروەکو ئەوەی کە لە زانستی سیاسیدا هەیە، یان لە تیۆریەکانی فەلسەفەی سیاسی هەن، لەوانە بۆ نموونە: مارکسیزم و لێکدانەوە و دەرکەوتە جیا جیاکانی وەك کۆمۆنیزم و سۆشیالیزم و

سۆشیال دیمۆکراتی، هەروەها کاپیتالیزم، لیبرالیزم، و پۆستمۆدێرنیزم و هتد. هەر یەک لەوانە سەرنج و تێگەیشتنی خۆیان هەیە لەسەر پرسی ژن/جێندەر. بەڵام فەلسەفەی جێندەر گەرچی ڕادەمێنێت لەسەر هەموو ئەوەی لە تیۆریدا هەن سەبارەت بە ژن/جێندەر، بەڵام خۆی نابەستێتەوە بە هیچ کامیانەوە و زۆر کەمتر باسی ئەو تیۆریانەش دەکات کە لە فەلسەفەی سیاسیدا هەن .

ئێستا کە ڕوونم کردەوە فەلسەفەی جێندەری چی ناکات، بە ئەوەی دەریخەم باسی چی دەکات، بە کورتی دەڵێم هەموو ئەو نوسینە فەلسەفیانەی کە لە بواری فەلسەفەدا هەن و ڕۆشنایی دەخەنە سەر پرسی ژن لە تێگەیشتنە فەلسەفیەکاندا، هەموو ئەو نوسینە تیۆریە فەلسەفیانەی ژن لە بواری فەلسەفەدا دروستی دەکەن؛ دەچنە ئەو خانەیەوە کە پێی دەڵێین فەلسەفەی جێندەر یا فەلسەفەی جێندەریی.
بە نموونە، ئەم کتێبە تازەیەم کە ئاماژەم پێکرد، دەچێتە پۆلینکردنی فەلسەفەی جێندەرییەوە لە بواری فەلسەفەدا، لە کاتێکدا کتێبەکانیترم نوسینی فەلسەفی ژنێکن لە بواری فەلسەفەدا. ئەم دوو پۆلینکردنە گەرچی هەردووکیان هەر لە فەلسەفەدان بەڵام جیاوازیەک دەرئەخەن لە ئاڕاستەکەیاندا، نەک لە بوارەکەیاندا. جیاوازیەکەیان جیاوازی ئەو بابەتەن کە لەسەری دەنوسم لە فەلسەفەدا، ئەگینا وەکوتر هەموویان هەر فەلسەفەن، ئەم جیاوازیە تەنها ئاماژە بەوە دەکات کە ئەمە تەنها فەلسەفەی جێندەری نانوسین بەڵکوو فەلسەفە دەنوسین و ڕاڤە دەکەین و هەرلەبەر ئەوەشە کە فەلسەفەی جێندەری دەنوسین.

کەواتە، پرسی جێندەر یان پرسی ژن، تەنها لە گۆشەنیگای سیاسەتکردن و فەمینیزمی و ئیشی ڕێکخراوەیی و مۆبەلایزەکردنی ڕێکخستنی ژناندا نابینرێت، پانتایی زۆرە، ئەو لەیبڕانەی کە هەبوون وەکو فەمینیزم و جێندەر و فەلسەفەی سیاسی یان مارکسیزم و لیبرالیزم وهتد، جێگەی هەموو بیرکردنەوە وەهۆیەکانی ژن ناکاتەوە لە بواری فیکریدا. ئەمە (مەبەستم لە ڕەگەزی مێینەی مرۆڤە) کە نیوەی هەموو کۆمەڵگەیەک لەسەر ڕووی ئەم زەویەدا پێک دەهێنین، بە گومان جیاوازیمان زۆرە و بیرکردنەوەمان جیاوازە و ئەو بوارە فیکریانەی کە تیایدا هەین و ئەنوسین زۆرن، لە ڕووی ئەزموونکردنی ژیان و خوێندنیشەوە جیاوازین، ئەزموونی ژیانمان جیاوازی هەیە و زۆر لە بابەتی جیاواز وەردەگرین و زۆر لە بابەتی جیاوازیش دەبەخشین. ئەم جیاوازیانەمان دەبێت ببینرێت وبە جیاوازیەکانەوە کەبکرێتەوە وەکو ئەزموونی بیرکردنەوە و مێژووی ژن.

بە پێویستم زانی کە نوسینی فەلسەفەی جێندەری بە کوردی بهێنمە فەرهەنگی کوردستانەوە. پێش خۆ تەرخانکردنیشم بە فەلسەفە، جێندەر و کەرسی مێژووی بیرکردنەوەی فێمینیستی ئەورووپی و مێژووی یاساکانی جووتبوون لە ئەمەریکا م خوێندووە وەکو بەشێک لە بەوانامەی بەکالۆریۆسەکەم لە زانکۆی لەندەن دا، لەناو کەمێکێک لە کەرسیتر سەبارەت بە دەوڵەتانی تازە پێگەیشتوو/ دروستبوو وەکو ئەوانەی پاش کۆلۆنیالیزم دروستکراون، هەروەهاش مێژووی دروستبوونی دەوڵەت لە ئەوروپا و هتد. ئەوانە هەمویان لە سەر بواردا بوون، مێژوو، کۆمەڵناسی و زانستی سیاسی، بەڵام فێمینیزم و جێندەریان دەگرتەوە و زەمینەی تێڕوانینێکی فراوانیان لەلا پێکهێنام لەسەر فیکر و ناوەرۆکی بوارە ئەکادیمیەکانی دەرەوەی فەلسەفە و پرس و ئاڵاستەکانیان. هەر لەبەر ئەوەش هانیان دەدایین بیانخوێنین شان بەشانی فەلسەفە، زۆر بەسوود بوون و تێگەیشتنێکی فراوانیان لا دروستکردم و یەکێکن لەو ئیشانەی کە باش بووە کردوومن.

شار پرەس: بە رای تۆ، کۆمەڵگەی ئێمە تا چەند بە ئاگایە لە پرسی ژن /جێندەر؟

د. سامان مانیی: من لەدایک بووی و گەورەبووی کوردستانم، گەرچی لە ئێستادا کە سەرنج ئەدەم لە ژیانم، دەبینم کە زۆربەی ژیانم لە بەریتانیا و ئەورووپا ژیاوم. بەڵام پێش ئەوەی ببم بە پێشمەرگەی پێش ڕاپەڕین و زۆر پێش ئەوەی بەمە هەندەران، لە دەیەی حەفتاکان و هەشتاکاندا لە کوردستاندا خوێندنەوەی زۆرم لە فەلسەفەی سیاسی دا کردبوو، لەبەر سیاسەتکردن. ئەو خوێندنەوانە وای کرد کە بە ئاسانی ببینم لە کوێدا تیۆریەکانی فەلسەفەی سیاسی کورت دەهێنن لە پرسی ژن دا و لە کوێدا ئاراستەیەکی بەهێز دەبەخشن بە پرسی ژن ، هەر لە سەرەتاشەوە هەوڵم دا ئەوە لە سیاسەتی کوردی بگەیەنم.
مێژووی ژن لە سیاسەتدا و تێکەڵبوونی بە فەلسەفەی سیاسی (ئەوەی پیاوان پێی دەڵێن 'دەستو پەنجە نەرم کردن') لە مێژووی کورد دا هەیە و بەڵام مێژوو بە ڕاستی نەنوسراوەتەوە لە کوردستانا، لەبەر ئەو هەیانەی کە هەموو دەیانزانین.
ئەگینا خۆپەروەردەکردن و خوێندنەوە بەشێک بوو لە ڕۆشنبیری وسیاسەتکردن لە شەست و حەفتا و هەشتاکاندا، دایکی من گەرچی خوێندەوار نەبوو بەڵام لەبەر ئەوەی خۆی سیاسیکار بوو (نەک لەبەر باوکم) لەسەرەتای شەستەکاندا باسی لە گرنگی نەوت دەکرد لە دروستکردنی دەوڵەتی کوردیدا بە گەڵەکەکەمان، هەتا بەڵی لیبراڵانە و چەپانە بیری لە ژن و ژیانی ژن دەکردەوە. ئەو کاتانە وەک ئێستا

نەبوو، هەركەسێك سياسەتى بكردا□□ و هەوڵى خۆپەروەردەكردنى خۆى بدا□□ م□حا□□ بوو تێپەڕنەكات بە كوچەى فەلسەفەى سياسيدا و تێڕوانينى ئەو تيۆرە سياسيانە لەسەر پرسى ژن نەخوێنێتەوە يان بەر گوێى ى نەكەوێت، جا چ ژن بوا□□ يان پياو،كەوتبوە سەر هەوڵى خۆى و توانای لە تێگەيشتن و حەز بە تێگەيشتن پێش سياسەتكردن و لەكاتى سياسەتكردندا.

نەوەى پيش من ونەوەى من و نەوەى دواى من، لە شەستەكاندا لە حەفتاكاندا و لە هەشتاكاندا چيمان دەخوێندەوە؟ فەلسەفەى سياسى، فەلسەفەى ئەڵمانى، كۆى بيرى چەپ بە كۆمۆنيزم و سۆشياليزم و سۆشيال ديمۆكراتى يەوە، هەروەها كاپيتاليزم و بيرى ليبراڵى، هەموو ئەمانە بەشێكن لە فەلسەفەى سياسى و هەريەك لەمانەش تێۆرى و لێكدانەوەى خۆى هەيە و تێڕوانينى خۆى هەيە لەسەر پرسى ژن، ئەگەر تەنها ئەوانەشت بخوێنايەتەوە جگە لە فێمينيزم و شەپۆلى ڕەوتەكانى ڕەخنەگرى لەو تيؤريانە، مەحاڵ بوو بەر پرسى ژن نەكەوتيتايە.
لەبەر ئەوەيە كە دەڵێم ئەوانەمان كە ڕۆشنبير بووين و بە ڕۆشنبيريەوە چوينە ناو سياسەتەوە، كە لەسياسەتدا ئيشمان دەكرد تێڕوانينى خۆمان بەخشيوە بەو سياسەتە لە ناو كوردستاندا و دروستمان كردون و گەورەمان كردوون، بەركەوتنمان هەبووە بە پرسى جێندەر و فێمينيزيم و تێڕوانينە جێندەريەكانى ناو فەلسەفەى سياسى و ڕەنگدانەوەى ئەوە هەيە لە مێژوودا، بەڵام بە مەبەست شاردراوەتەوە.

تۆ بە پرسيارەكانت هەر لە سەرەتاوە دەمبەيتە ناو باسكردنى سياسەتەوە ، من حەز بە باسكردنى سياسەت ناكەم وەكو وتم ، وازم لە سياسەتكردن هێناوە لە ١٩٩٣ وە. لەگەڵ ئەوەشدا ئەبێت قسەكەم تەواو بكەم، ئەبێت ئەوەش بڵێم كە هەموو ئەوانەى سياسەتيان دەكرد ڕۆشنبير نەبوون، مەبەستيشم لە ژن و پياوە. ئەو تێڕوانين و بۆچوونە هەڵەيە كە ‘سياسەت’كردن و ‘ڕۆشنبيرى’ تێكەڵ دەكات، يان چوونە شاخ و پێشمەرگايەتى لەگەڵ ڕۆشنبيرى تێكەڵ دەكات، چ بۆ خوێندنەوەى مێژوو بێت يان بينينى حاڵى ئێستا/حاڵى حازر.
سپێكترۆمێك لە پۆلينكردنى جياجيامان هەيە لە بزووتنەوەى كورددا، ‘قوربانى’ مان يەكجار زۆرە،’ قارەمان’مان زۆرە، ‘خۆبەخش’مان زۆر بوو، ‘ئازا’ مان زۆرە، ‘جەنگاوەر’مان زۆر زۆرە، ‘توشبوو’ ى سياسەتيشمان يەكجار زۆرە بە بۆنەى ئەندامێكى خێزانەكەيەوە. هەموو ئەمانە هيچيان خەڵكى خراپ نەبوون، بە پێچەوانەوە كەسانى باش وگرنگى كوردبوون، كۆمەڵێك لەو خەسڵەتانە جێى شانازين، بەڵام لە

جوملەی ڕۆشنبیران نین. لە کاتێکدا مێژوو و زانستی مێژوو ناسی و نوسینەوەی مێژوو دەبێت پەلینکردنەکان لە یەک جیا بکاتەوە، ئەمە زۆر گرنگە بەتایبەتی بۆ کورد، جگە لەوەی پایەیە لەهەر کەڵتورێکدا، دەبێت بەهەند وەربگیرێت.

شارپرێس: ئەگەر بەراوردێک لە نێوان سیستەمی وڵاتانی ڕۆژئاوا و سیستەمی کوردستانا بکەین لەسەر پرسی ژن، کام لەو دوانە باشترە ؟

د. سامان مانیی: پرسیارەکانت بەدوای وەڵامێکدا دەگەڕێن کە چارەسەری بنەڕەتی بدەن بە دەستەوە، ئەمە لایەنێکی ئیجابی هەیە و لەناو ڕۆژنامەگەرە ڕۆشنبیرەکانی کوردی دا و هەروەهاش لەناو ڕۆشنبیرەکاندا بەگشتی، زۆر دیارە و دەیبینم لە قسەکردنیان لەگەڵ مندا. لایەنە ئیجابییەکەی بریتییە لە حەزی تێگەیشتن و تێگەیاندن و کۆتایی هێنان بە کێشە و پرس و نەهامەتییەکان، ئەمە حەزێکی ڕەوایە، من ئەو جۆرە حەزەم بەلاوە پەسەندە. بەڵام، بە کۆتایی هێنان بە هەموو ئەوانە، دەبێت لێیان تێبگەین، بە ئەو تێگەیشتنەش ئیشی ووردی دەوێت، بە سەدان لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی بە کوالیتی بەرز پێویستە. سەرەڕای هەموو ئەوەش هێشتا لە وەڵامی پرسیارێکدا ئەو هەموو لێکۆڵینەوەیە خۆی دەرنابڕێت و خۆی نادات بەدەستەوە.

بەکورتی ئەمەوێت بڵێم، ژن نە لەسەر زەمینێکتر دەژی و نە کۆمەڵگەی تایبەت بە خۆی هەیە و نە بە تەنیا دەژی، لەو کۆمەڵگەیەدا دەژی کە پیاو و ژن پێکیان هێناوە، ژیانی ژن وەکو ژیانی پیاو پەیوەستە بە سیستەمی سیاسی و جەنگەکان و سیستەمی ئابووری و تێگەیشتنی کەڵتوری و ڕەوتی ڕۆشنبیری و ڕەوتە سیاسیەکان و کوالیتیی و ئاستی بەرزی ڕۆشنبیری و ئەکادیمی ، هتد. لەبەر ئەمەیە بە وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارەت دەبێت لە پێشدا بە تەواوی هەڵسەنگاندنی سیستەمی سیاسی ئەوروپا و ڕۆژهەڵات بکەم، بەراوردی جۆری حیزبەکانی ئەوروپا و ڕۆژهەڵات بکەم، پێگەکانی دەسەڵات لە ناو کۆمەڵگەی ئەوروپا و ڕۆژهەڵات بەراورد بکەم، سیستەمی ئابووری لە ئەوروپا و لە ڕۆژهەڵات بەراورد بکەم، یاساکانی ئەوروپا و ڕۆژهەڵات بەراورد بکەم، پرسی توندبوونی دینداری لە ئەوروپا و ڕۆژهەڵات بەراورد بکەم، تێڕوانینی یاسایی و کەڵتوریی بۆ ‘خۆشەویستی’ و ‘هاوسەریکردن’ و ‘جیابوونەوە’ و شتی وردەتری ژیانکردن لە کۆمەڵگەکاندا بەراورد بکەم لە نێوانی ئەوروپا و ڕۆژهەڵاتی ناوەند/ کوردستان.
لەمانەش گرنگتر زۆر مەسەلەیتریش هەن کە فیکرین و پەیوەندیان هەیە و کاریگەرن لەسەر ژن و پرسی ژن، بۆ نموونە وەکو ئازادی بیروڕا

دەربڕین، ئازادییە شەخسییەکانی تاک، هتد. ئەمانە و زۆریتریش کە پەیوستن لەو بەراوردکارییەدا هەبن و لە پرسی ژن دا تاووتوێ بکرێن، ئەو بەراوردکاریانە، بۆ نموونە، وەکو مێژووی فیکریی ئەوروپا و مێژووی فیکریی کورد، هەروەهاش پاشخانی پاشخانی فەلسەفی ئەوروپا و پاشخانی فەلسەفی کورد. هەر وەڵامێک بۆ ئەو پرسیارە دەبێت هەموو ئەوانە بگرێتەوە کە باسی پرسی ژن لەو بەراوردکردنەدا بکات.
ئەمە بە دیدارێکی کورت ناکرێت. لەوانەیە بە یەک کتێب یان توێژینەوەی وورد و دوورودرێژ بکرێت، وا من باسم کرد کە چۆن دەکرێت، هیوادارم کەسێک بیکات بە کتێبێک و سوودی هەبێت.

شارپرێس: پرۆژەکانت چین لە کوردستان؟ بەتەمای چی بکەیت لە کوردستاندا کە پەیوەندی هەبێت بە مەسەلەی جەندەرەوە؟

د. سامانە مانیی: من خۆم ژنم و کوردم و لە بواری فەلسەفەدا هەم، هەموو ئەو بەربەستانەی دەخرێنە بەرپێم ، بە هەر بەهانەیەک ڕێگرتنێک بێت بریتییە لە نادادپەروەری جەندەری، گەر نادادپەروەری جەندەری نەبێت دەبوایە پاڵپشتییەکی زۆرم بکرایە و یارمەتیدانێکی زۆرم بکرایە بۆ هەموو پرۆژەکانم. ڕاستییەکەی، هەرواشم چاوەڕێ دەکرد، لەبەر ژمارە کەمی ژن لە بواری فەلسەفەدا لە کوردستانا. هەر لەبەر ئەوەشە تا ڕادەی سەرسوڕمان پێم سەیربوو لە گەڕانەوەی پێشوومدا لە ٢٠١١-٢٠١٣دا زۆر ناحەقانە و توندوتیژییانە ناچاریان کردم بە کردنی دوکتۆراکەم ئیستیقالە بکەم لەو پیشەیەی تیا دەژیم ، کە فەلسەفەیە.

بیرکردنەوەکانم و نوسینەکانم و ئیشەکانم لە بواری فەلسەفەدان، هەندێک لە ئیشەکانم کە لە ڕابووردودا کردوومن دەچنە خانەی فەلسەفەی سیاسی و زانستی سیاسییەوە، لە بواری سیاسەتدان. هەندێکیان لە بواری جەندەردا بوون و هەن ، لە ناو بازنەی سیاسییەوە و لە پێشمەرگایەتیدا و لە ناو ڕەوەندی کوردانی تاراوگەدا: بە ڕێکخستنی کۆرس و بە ڕێکخستنی کۆنفرانس و بە وتار نوسین و بە هەڵوەست وەرگرتن و بە پرسیار وورژاندن لە کۆڕ و بۆنەکاندا مەسەلەی جەندەریم خستۆتە ڕوو و تاووتوێ کردوە .

لە ئێستامدا، دەمەوێت هەندێک ئیش لە فەلسەفەی جەندەری دا بکەم، شان بەشانی ئیشە فەلسەفییەکانیتر. لەبەر ئەوە چەندین پرۆژەم هەبوون و هەوڵم بۆ دان بیانکەم لە کوردستان لەم چەند ساڵەی ڕابووردودا.
بەڵام کەس ناتوانێت هیچ بکات ئەگەر حیزبەکان نەیەڵن بیکات، هەموو

ژنەکیش دەتوانێت شتی باش بکات ئەگەر حیزبەکان داینەن لە شوێنی باش دا و پرۆژەی باشی بخەنە بەردەست.
ئەمە تەنها مەسەلەیەکی سیاسی نییە، بەڵکوو فەلسەفیشە، پێشتر لە کتێبێکدا باسی ئەوەم کردووە کە کاتێک کەسێک دانەیت لە پێگەیەکی بەرزدا بۆ نموونە، گەر پێشتر هیچیشی نەزانیبێت یان توانا و تێگەیشتنێکی کەمیشی هەبووبێت، لەو پێگەیەدا هەندێ زانیاری دەکەوێتە بەردەست هەر بە حوکمی پێگەکەی فێر دەبێت، لەبەر پێگەی خێزانییش هێندە هاندەدرێت ئیتر توانای تیا دروستبێت.
پێچەوانەکەشی ڕاستە، بەهەمان شێوەش گەر بەردەوام ڕێگە لە کەسێک بگریت هەرچەندەش بەتوانا و لێهاتوو بێت، هەموو تواناکەی لەدەست دەدات و لێهاتوییەکەی دەپوکێتەوە و نامێنێت، ئەمە ڕاستییەکە کە دەبێت وەکو ژەهر نەشی بکەین.

بۆیە پێداگرم لەسەر ئەوەی هەموو ژنێکی کورد وەکو یەک ‘نادادپەروەری بەرامبەر ژن’ بەرناکەوێت، هەندێکمان زۆرمان بەردەکەوێت و هەندێکمان کەمتر و هەندێکمان بە ئاستەم بەریکەوتوە، ئەو باڵانسە پێویستی بە ڕاستکردنەوە هەیە و تێڕوانینی جەندەری دەبێت هەموو ئەوانە ببینێت، ئیشکردنیش لە پرسی ژن دا دەبێت هەموو ئەوانە بگرێتەوە و ڕاستیان بکاتەوە.

جگە لەمانە، وا یەکەم کتێبی فەلسەفی ‘فەلسەفەی جەندەری’م بە زمانی کوردی نوسیوە و تەواو بووە، لەم یەک دوو مانگەدا بڵاوی دەکەمەوە، بە مەبەستی دروستکردنی فەلسەفەی جەندەری لە بواری فەلسەفەی ئەکادیمیدا، هەروەهاش لە ناوەندە ڕۆشنبیرییەکاندا.

پەیقێکی خەمناك بۆ کۆچبەران و پەنا بەران … زاهیر باهیر

ئەی نەگبەت، ئەی سەر لەشێوێنراو . پەنجەی سەرکەتنی چی بەرزدەکەیتەوە، خۆ قەڵای خەیبەرت نەگرتووە.. ، خۆ دووژمنت نەشکاندووە.. ، تەلبەن و سنورەکانی نەو دەوڵەتانت نەبەزاندووە…، لەشکری ئەسکەندەری گەورەت بۆ فەتارات نەبردووە…..

باوانەکەم تۆ سەرت لەشەونراوە…، تۆ سوکایەتی دونیات لە نیشتمانی “خەتا” پێکراوە…، ژیانت لەتاڵکراوە..، خاکت لەزەوتکراوە.. فرۆشراوە..، سەراپای ژیانی خۆت و خێزانت بە کەیلە کراوە….
ئەزیزی من، تۆ ئەڵڵاهو و ئەکبەری چیتە ، گەورەیی و مەزنیی کە؟ ئەو کەسەی کە پەروەردگارە لای تۆ..، ئەو کەسەی کە دادوەر و بەخشندە و میهرەبانە لای تۆ…، ئەو زاتەی کە هەموو کارەکی باش و خراپی دەخەیتە ئەستۆ…. ئەو.. هەم دادوەرە و هەم زاڵمە و هەم ڕەحیمە لای تۆ ….

کەسەکەم ئەو ئەڵڵایەی کە تۆ هەر بەکۆرپەلەیی لە باوەشی دایکت کەوتیتەخوارەوە و بە ناویەوە گۆش کرایت، بانگیان بە گوێ و مێشکدا هەڵدایت، بە پاکی و گەورەیی و بەخشندەیی و میهرەبانی و سەرچاوەی ژیان و مردن… ، ئەویان پێ ناسیت… دەی بیرێ بکەرەوە بزانە بۆ چی تۆی ئاوا دەربەدەرکرد ، بۆچی تۆی لە ژیانی نێو خێزان و هاوەڵان و خەڵکانی خۆت ، بێ بەش کرد… بۆچی ئومەتەکەی خۆی بەو دەردە برد.. ڕۆژێك تۆفانەکەی نوح، ڕۆژێك بومەلەرزە، ڕۆژێك تاعونی بۆ نارد…ڕۆژێکی دیکە جەنگی ئەهلی .. گروپی تیرۆریستی… داگیرکردنی سەربازیی بۆ دروست کرد … پێشتریش نەبوونیی ، نەخۆشی، بێ کاریی بۆ ژیانی بۆ دابینکرد. ….

ئەی بەدبەخت هێشتا هەر ئەڵڵاهو ئەکبەر!!، هێشتا هەر متمانە و بڕوای بە سەر و بەر!! هێشتا پەناوە و ئاهو ناڵەو سوپاسگوزاریی بە بەرهەم و بێ بەر!!…ئاخر چی تر ماوە بیچێژی؟! ، چی تر ماوە نەیبینی..مەگەر لە ئێستادا هەر جامی ژەهری مردن نەنۆشی…

باوانەکەم من دەزانم کە تۆ لە چ جەهەنەمەکەوە هەڵهاتویت و ملت بە حساب بە بەهەشت ناوە، ئومێدی دوارۆژ و ئایندەی خۆت لەسەر بنیاتناوە… بەهەشتێك کە جەستە تێیدا زیندووە و ڕۆح تێیدا مردووە … پەیوەندیی حەقیقی نێوان خەڵکی تێیدا نامێنێ و لە کەڵك کەوتووە … ئەوەی لای تۆ جوانە و بەهادارە … لەوێ بێ بەها و ناکارە…بەهەشتێکی بێ بنەمایە…. نە شەرابی بەلاش و نە حۆری خۆڕایی و ڕووپۆشی تیایە …
.. هە هە باوانی باوانەکەم …. کاتێک کە لە شاشەی تیڤییەکانەوە دەتبینم کە چ سوکایەتییەکت پێدەکرێت ، لە سەفەرەکەتا چ سەرمایەیەکت لێ دروست دەکرێت ، لە لایەن دڕندە دووپێکانەوە چ ئازار و ئەشکەنجەیەکت دەدرێت… لەگەڵ هاتنی وێنەکەتا…لە تەک بینینی شێوەی شێواوتا ، لە نێو دڵشدامان لە بیرکرنەوەی داهاتوتا …. گریانم بۆت دێت….دەم ژان و ڕەحم بەری تۆیە، و تەڵەڵ کردنەوە

لە سەرەوران و دەوڵەت و سیاسەتمەداران ، دەگرێ….، قەستمە ببمە بۆمبایەك و پیایانا بتەقمەوە … ببمە ڕوبارێك لە ژەهر و ئاو و خواردن و خواردنەوەیان، ژەهراویکەمەوە… قەسمتە ببمە بۆمبەکی چێنرا و داڕێژراو سەیارەکانیان ، تەیارە شەخسییەکانیان، کۆمپنیاکانیان بە زیانی کارگەرانییان …. بتەقێنمەوە …تاکو بە هەمیشە لەسەر ڕوی نەخشەی جیاوازکاری و زۆردارێتی و چەوساندنەوە ….وێنەیان جەستەیان … یادەوەرییان …. پلانیان ….بسڕمەوە … بەڵام کاتێك وێنەکانتان … لەسەر شاشەکە دەڕەوێتەوە … منیش هێدی هێدی ڕەحم کەمێك ئارامی تێدەگەڕێتەوە …کەمێك هۆش و گۆشم تێدەتەوە و بیردەکەمەوە… کێشەکان بەمە بنەبڕ نابێت ، جیاوازییەکان و نایەکسانییەکان و نادادوەرییەکان بەمە لەناو ناچێت ..

کەسە داماوەکەم، تۆ وادەزانی بە گەیشتنت بۆ ئێرە کێشە نامێنێ … وادەزانی ئاو و هەوای ئێرە ئارامیی و بەختەوەریی هەمیشەیی دەنێ ؟ … تۆ نازانیت … تۆ هێشتا تۆپوتەزی ڕێگە لە جەستەی شەکەتت نەبووەتەوە …. تۆ هێشتا ڕەنگی هەڵپڕوکاوی ڕێگای هات و نەهاتت، ئاسایی نەبووەتەوە ، تۆ هێشتا دڵی لە دە کەوتوت … مێشکی ماندووت …ئارام نەبوەتەوە …. من دەزانم گەیشتنیشت بە ئێرە کە چ دەردەسەرییەك چاوەڕوانتە .. چ مەترسییەك هاوڕێ وهاوکاتتە.. چ بەخێرنەهاتنێك و ڕووگرژییەك بەرەو ڕووتە….چ نامۆییەك چاوەڕوانتە …. چ مۆتەکەیەك لە خەونی شەوانەتا میوانتە …
وای ئەزیزم….لەم هەموو نەهامەتی و دەردەسەرییە … لەم تالوکەییەی ژیان و بێ چارەنوسییە…لەم غوربەتی ” بەهەشتە” و تەنهاییە … من لێرەوە دڵم بۆت ژان دەکات … کە تۆ ئاوا دەبینم، بارو دۆخی تۆ گەر من تۆزێك گیانی مرۆیانەم تیادا بێت..ئەمەی تۆ ژیانم لێ تاڵ دەکات….

پێویستت نییە کە قسەی من بە هەند وەرگریت … زەروور نییە کە ئەزموونی من و زۆری ترمان لە چاو بگریت …. هەر گیزیش ناکرێت خواستی خۆت و چارەنوسی خۆتیش بکەیت … بیدەیتە دەست حیکایەتی یەکێکی دیکە … بڕیار بڕیاری خۆتە و چیت دەوێت، بیکە … بەڵام هاوکاتیش سەرنجامەکەی پەسەند و تەحەمول بکە.

زاهیر باهیر
07/03/2020

Zaherbaher.com

ڕۆڵی باشووری کوردستان لە ڕاپەڕینی شێخ عوبەیدوڵڵای نەهریدا -3- ڕەسوڵ بێسکێنی

بەشی سێیەم

گەشەکردنی ڕاپەڕینەکە

لەماوەیەکی کەمدا ڕاپەڕینەکە پێشکەوتنی زۆری بەخۆوە بینی و زۆربەی ناوچەکانی باشووری کوردستانی گرتەوە، سەرەتا دەوڵەتی عوسمانی ویستی لەڕێگای نوێنەر و ئاگادارکردنەوە، وابکات شێخ واز لە ڕاپەڕینەکەی بێنێ، لەوبارەیەوە باڵوێزخانەی فەرەنسا لەپاشکۆی ڕاپۆرتی ژمارە (149) تۆراپیا (28)ی ئۆکتۆبەری (1879) دەڵێت: لەوەتای دوا بروسکەنامەی (39)دا کە شەرەفی ئەوەم هەبوو لە مێژووی (8)ی سێپتامبەری ڕابردوو بۆ جەنابی بەڕێزتان ڕەوانە بکەم، شۆڕشی چەکداری کورد چووەتە قۆناغێکی ناسك و گرنگی زۆری بەخۆیەوە گرتووە، لە ژمارەیەك لە مزگەوتدا ناوی شێخ عوبەیدوڵڵا سەرۆکی ڕاپەڕینەکە لەجیاتی ناوی سوڵتان لە خوتبە یا نوێژی هەینی دا خوێندراوەتەوە. هەروەها لەوەشیان دڵنیا کردمەوە ئەم شێخە لەقەبی پاشای بە ژمارەیەك لە نزیکانی خۆی بەخشیوە. ئەوەشی ڕاگەیاندووە تورکەکان بەهیچ شێوەیەك موسڵمانی تەواو نین.

بۆیان نووسیوم فەیزی پاشا دوو کەسایەتی کورد یەکێکیان لە کەرکوك و ئەوی دیکەشیان لەسلێمانیەوە وەکو وەفد ناردۆتە لای شێخ عوبەیدوڵڵا، تا ئاگاداری بکەنەوە و هەوڵ بدەن بۆ ئەوەی بڕیار بدات مل بدات، بەڵام هەوڵەکانیان بێ سوود بووە و ئەم نێراوانە سەرنەکەوتوون.

ڕاپەڕینەکەی کورد گەلێك لە ناوچەکانی کوردستانی تورکیا و ئێرانی گرتەوە، لەبەرئەوە مایەی سەرسوڕمان نەبوو ئینگلیز بەئاگادارییەوە چاوی تێ ببڕێت و هەوڵی لەناوبردنی بدات. مێجەر ترۆتێری کونسوڵی بەریتانیا لە ئەرزروم ڕاپەڕینەکەی کوردی هێندە لا گرنگ و سامناك بوو، ناچار ماوەیەکی درێژ لە ئەرزروم مایەوە و بەشداری هەموو ئەو خۆئامادەکردنەوەی کرد بۆ کە لێدانی ڕاپەڕینەکەی کورد لە گەڵدا بوو.

ئەستەمبوڵ دوای ئەوەی زانیاریەکی باشی لە خۆئامادەکردنەکەی شێخ کۆکردەوە، کەوتە خۆی لە پایزی (1879) موشیرسامی پاشای لەشکری چوارەمی ڕاسپارد ڕێوشوێنی پێویست بگرنەبەر و بەرەو ڕاپەڕینەکە بچێت، حکومەتی عوسمانی کەهەستی بەمە کرد خێرا موفتی وانی نارده لای شێخ، بەنیازی ئەوەی گفتوگۆی لەگەڵدا بکات، هەرچەندە گفتوگۆکە هەفتەیەکی نەخایاند، بەڵام ئەنجامێکی ئەوتۆی نەدا بەدڵی کاربەدەستانی عوسمانی بێت، شێخ عوبەیدوڵڵا مەبەستی خۆی بۆ موفتی خستەڕوو، بەتایبەتی ناڕەزایی خۆی دەربارەی دەستگاکان و خراپ بەکارهێنانی بەڕێوەبەرایەتی ئەو دەستگایانە دەربڕی.

دوای گفتوگۆی لەگەڵ شێخ عوبەیدوڵڵا لەلایەن عوسمانیەوە

هەموو ئەو دەنگوباسانەی لەلایەن چاوڕاکانی ئینگلیزەوە دەربارەی کوردستان کۆدەکرانەوە، خێرا دەگەیشتە سامی پاشا. ئەمەش وای کرد سامی پاشا ئاگای لە دۆخی ڕاپەڕینەکە بێت و بزانێت چۆن هەنگاو هەڵ بێنێ و چی بکات. سامی پاسا حەزی کرد چاوی بەشێخ بکەوێت و داوای ڕوون کردنەوەی هۆیەکانی ڕاپەڕینەکەی لێ بکات، بەڵام شێخ ڕازی نەبوو چاوی پێی بکەوێت و لەگەڵیدا کۆببێتەوە.

شێخ هۆی پەلاماردانی پیاوەکانیشی بۆسەر ئەو هێزەی لە موسڵەوە هاتبوو، بەوە ڕوون کردەوە لەبەر پاراستنی نیشتەنیە بۆ دەسەڵاتەکان بووە" پاراستنی ئەوانە لەدەست درێژی کردنی ناڕەوای سەربازەکان" بە ئەرکێکی پێویستی سەرشانی داناوە.

سامی پاشا هەر کە گەیشتە وان خێرا داوای لە شێخ کرد لەگەڵ بەحری بەگی نوێنەر و یاوەری سوڵتان عوبدولحەمیدی دووەمدا بکەوێتە گفتوگۆ، بەحری بەگ ڕاسپێرابوو بەهەموو جۆرێك جا لەڕێی پارەوپول و دەم چەورکردنەوە یان لەڕێی بەڵێن و گفت بەخشینەوە بێت وا لەشێخ بکات واز لە نیازی ڕاست بوونەوە بێنێت. کاتێ بەحری بەگ کە گەیشتە هەکاری ئەم وتەیەی دا:"من دەعوەتی شێخ دەکەم بچێت بۆ ئەستەمبوڵ، ئەگەر بەرهەڵستی بکات، ئەوا منیش لای خۆمەوە بە هێزەکانی ئیمپڕاتۆریەتەوە دەکشێمە سەری".

لەپاشکۆی نامەیەکی ئیرل گرانڤێل بۆ مستەر گۆشن ی ناردووە، دەڵێت: " وروژاندنێك ئێستا لە ئارادایە بەحری بەگ دەچێت بۆ لای سەرۆك خێڵە کوردەکان و هەندێ جار بەڵێنیان دەداتێ، هەندێ جار ئیستعگاف، وەهەندێ جاریش هەڕەشە بەکاردێنێت، بۆ یەکخستنی هەموویان لەدەوری یەك سەرۆك هەمان سەرۆك کە شێخ عوبەیدوڵڵایە." کە ڕاپەڕین نەکەن و وازبێنن، بەڵام ئەمەش سوودی نەبوو، هەتا زمان لوسی و بەڵێنەکانی بەحری بەگیش ئەنجامیان نەدا، شێخ فەرمانی دا بەهەموو کوردەکانی ژێردەستی باج و سەرانە نەدەن بە میری و لە ڕوویان ڕاست ببنەوە، ئەوەشی بەوە بۆ میری ڕوون کردەوە گوایە کاربەدەستان بۆ بەزەییانە

باجێکی لە پلە بەدەر لە میللەت دەستێنن.
ڕاپەڕینەکە لەماوەیەکی کەمدا ناوچەیەکی فراوانی گرتەوە، دەربارەی فراوانی ڕاپەڕینەکە لەیەکێك لە بەڵگەنامەکانی بەریتانیدا هاتووە:"ئەم کۆمەڵەیە لە هەموو شوێنێك لکی هەیە.

کۆتایی ڕاپەڕینی یەکەمی شێخ عوبەیدوڵڵا

هەر لەسەرەتای ڕاپەڕینەکەوە دەوڵەتی عوسمانی هەوڵی دەدا بەهەر شێوەیەك بێت ڕاپەڕینەکە بوەستێنێ، لەبەرئەوە داوای لەشێخ کرد لەگەڵیاندا بکەوێتە گفتوگۆ، هەرچەندە ئەنجامی ئەو گفتوگۆیانە نادیارە، بەڵام بەپێی فەرمانی لەشکرکێشی عوسمانی بۆ ئامێدی و لێدانی ڕاپەڕینەکە وادیارە گفتوگۆکان سەرکەوتو نەبوون، بەڵام شێخ عوبەیدوڵڵا بۆ زیاتر خۆئامادەکردن بۆ ڕاپەڕینەکە بروسکەی بۆ سەرۆك وەزیران ناردووە، بەمەبەستی دواخستنی کاتەکە، بۆ باشتر خۆئامادەکردن بۆ ڕاپەڕینەکە، وەك لە هەمان ڕاپۆرتی باڵوێزخانەی فرەنسا ئاماژەی بەو گفتوگۆیانە داوە و لەو بایەوە دەڵێت: "واپێدەچێ هیچ شتێکی ڕوون لەبارەی یەکەمین گفتوگۆکانەوە لەبەردەست نەبێ، کە نزیکەی یەك مانگی خایاند لە (15)ی حوزەیرانەوە تا (15)ی تەمووز، بەڵام ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە ئەم گفتوگۆیانە هیچ ئەنجامێکی ڕەزامەندکارانەیان لێوەشین نەبوو، چونکە هەر لەیەکەم ڕۆژەکانی مانگی تەمووزەوە فەرمان بۆ سەرکردایەتی سەربازی موسڵ هات، کە بەیەك بەتالیۆن (450) سەرباز، کە دابەش دەبن بۆ سەر سێ ڕەتڵی گەڕۆك، بەرەو هەرێمەکانی ڕاپەڕیوەکان بەڕێ بکەون، چەند ڕۆژێك دواتر ئەفسەری گشتی ژەنەڕاڵی لیوا ئەدهەم پاشا گەیشت بۆ ڕایی کردنی فەرمانێکی نوێی حکومەت بۆ سەرپەرشتی ئۆپەراسیۆنەکان بکات، ڕۆژی (13)ی تەموز لەگەڵ (2) لەشکری پیادە (160) سەرباز و یەك بەشی تۆپخانەی چیایی موسڵی جێ هێشت. کاتێك گەیشتە ئامێدی، داوای هاوکاری لە والی موسڵ کرد، بەڵام دواتر لەلایەن ڕاپەڕیوان تێکشکێنراو نەیتوانی تیپی سەربازیش لە کوردستان دروست بکات، بابی عالی لە هەوڵی ڕێکخستن و ناردنی سوپادا بوو، بۆ تێکشکاندنی بزوتنەوەکە.

هەروەها فەرمان بۆ والی بەغدا دەرچوو بە خۆی و لیوایەکی گەرۆکی چوار بەتالیۆنەوە پەیوەندی بەموسڵەوە بکات، لە هەمان کاتدا سریەیەکی سوارە لە ئۆردوی موسڵ و یەك بەتالیۆنی پیادە لە جزیرەوە بەڕێکران بۆ پەیوەندی کردن بە ئەدهەم پاشا لە ئامێدی، دواجار موشیر سامح پاشا کۆنە سەرکردەی سوپای ئەرزروم، وەکو کۆمیسێری ئیمپراتۆری لە کوردستان دیاری کراو فەرمانی پێدرا دەستبەجێ هاوڕێ لەگەڵ ژەنەڕاڵی تیپ ڕەجەب پاشا و کۆمەکێکی زۆر لەلایەن ئۆردووی سوڵتانەوە بکەونەڕێ. لەگەڵ گەیشتنی بروسکە ڕاستەوخۆکان لەلایەن

شێخ عوبەیدوڵڵاوە بۆ سەرۆك وەزیران ڕەوانە کران بابی عالی گۆڕانکاریەك بەسەر هەڵوێستی داهات. بێگومان شێخ عوبەیدوڵڵا حەز دەکات خەباتەکەی دوا بخات، کە وا هەست دەکات هێشتا خۆی بۆ ئامادە نەکردووە، یا دەیەوێ بەلای کەمیەوە تا وەرزی سەرما و سۆڵە داهاتن دوای بخات، کە تەواو لە قازانجی پرسی ئەو دایە.

هەروەها باڵوێزخانەی فەرەنسا لە ڕاپۆرتی ژمارە (155) کۆنستانتینۆبل (8)ی دیسامبەری (1879) دەلێت: شێخ عوبەیدوڵڵا کوڕەکەی خۆی بۆ وان بۆ لای سەرکردەی سوپای چوارەم سامح پاشا ناردووە، بۆ ئەوەی دڵسۆزی خۆی بۆ سوڵتان نیشان بدات، ئەم سەردانە بووە هۆی ئەوەی لە ڕۆژنامە کۆنستەنتینۆبلیەکان، ژمارەیەك ڕاگەیاندنی ڕەسمی بڵاوبکەنەوە لەوەی دڵنیابوون سەرۆکی شۆڕش بێ گوناهە.

هەڵبەتە وادەرناکەوێ بتوانین لێرەدا شتێکی دیکە ببینین جگەلە مانۆڕێك، کە پێشتر سەرکەوتوانە بەر لەسێ مانگ لەلایەن شێخ عوبەیدوڵڵا بەکارهاتووە و بێ هیچ گومانێك شێخ عوبەیدوڵڵا بەرگەی بانگهێشتنە پڕ گوشارەکانی گرتووە، کە داوای لێ دەکەن خۆی پێشکەش بە دەسەڵاتدارە عوسمانیەکان بکات. ئەو کاتانە وەك بەڕێز سیڕفی گوتەنی، هەموو ناوچەکانی نێوان موسڵ، کەرکوك و سلێمانی هێندە بەچەتە (پێشمەرگە)ی کورد تەنراون بەشێوەیەك کاروانی نێوان ئەم شارانە تەنیا بۆ ئەو کاروانانە دەبوو هێزێکی سەربازی بەهێزیان لەگەڵ دابووە، تەنانەت لە خودی کەرکوك، کەنیمچە گەمارۆ درابوو نرخی گەنم دە جاران لە نرخی ئاسایی خۆی بەرزبۆتەوە.

ئەوەی ئاسان نیە پێشبینی ئەوە بکرێ ئەم کاروبارانە بەکوێ دەگەن، بێگومان ئەمە دەوەستێتە سەر هۆیە سەرەکیەکانی خواستی کوردەکان و نەخوازەش ڕەوشی پێوەندی نێوان تورکیا و ئێران، ئەوەی کەمتر جێگای دڵنیاییە ئەوەیە وەك ئێمە پێشبینیمان کردبوو، تورکەکان بۆ توانان لەوەی بە شێوەیەکی سەربازی تا بەر لەوەرزی داهاتنی خراپی زستان ڕەفتار بکەن و کوردەکان هەموو شوێنەکانی خۆیان پاراستووە و لەتەواوی زستاندا بێدەنگ دەبن و لە وانەیە لە خاکەلێوەدا چەندین ڕەوشی تێك ئاڵۆز بوو سەرهەڵبداتەوە و بەئاسانی کاری نیگەران بۆ تورکیا بهێننە پێشەوە.

ئەوەی ڕاستی بۆ شێخ بەلایەوە چاکتر وابوو دان بەخۆیدا بگرێت و چاوەڕوان بێت، ئەمەشی لەبەر ئەوە بوو، چونکە هێشتا بۆی نەکرابوو، بەتەواوەتی هێزی هەموو ئەو سەرۆکە کوردانە یەك بخات، کە هاتبوونە ڕیزی ڕاپەڕینەکەوە. نەیدەویست سەرکێشی بکات و ڕووبەڕووی هێزی عوسمانی چەکدار و مەشق پێکراو بوەستێ. کە زستان هات چالاکی ڕاپەڕیوەکان تەواو کز بوو. لە چالاکی کەوت و لە شوێنی خۆی چەقی،

لەگەڵ ئەوەشدا کاربەدەستانی عوسمانی لە ئامانجە دوورەکان و دوا ڕۆژەکانی شێخ عوبەیدوڵڵا دەسڵەمینەوە.

شێخ عوبەیدوڵڵا ڕای وابوو کوردەکانی هەکاری ناتوانن بەتەنیا ڕووبەڕووی دەوڵەتی عوسمانی بوەستن و بچنە کێڵی خەباتەوە. لەبەر ئەوە هەوڵی دا بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ پەیوەندی لەگەڵ سەرۆکە کوردەکانی تردا پەیدا بکات، بەو نیازەی جۆرە یەکێتیەکی عەشیرەتەکان پێك بێنێ.

ڕاپەڕینەکەی کورد ئەو ڕاپەڕینەی شێخ بەشداری تێدا کرد و تووشی نەهامەتی هات، ئەوەش مایەی دڵخۆشی نەك عوسمانی بەڵکو بەریتانیای دۆستی عوسمانی بوو، کە کلایتۆن ئاماژەی بۆ کردووە" دەنگوهەواڵی دڵ خۆشکەرەی " بەسەرۆکەکەی گەیاند و ئەوەشی بەتایبەتی دەست نیشان کرد" بەگشتی بۆم هەیە ئەوە ڕابگەیەنم، ڕاپەڕینە ڕاستەقینە (جدی)یەکەی ئەمڕۆی کورد تێداچوو و سەروشوێنی نەما".

دوابەدوای شکستی یەکەمی شۆڕشە چەکداریەکەی شێخ دژبە بابی عالی (1879) و ناڕەزایی هەندێك لە سەرۆك هۆزە کوردەکان دژ بە شەڕی عوسمانی، ناچار شێخ دەبوایە بەدوای تاکتیکی دیکەدا بگەڕێ، شێخ پێی وابوو هێشتا نەیتوانیوە وەك پێویست خۆی بۆ ڕاپەڕینەکە ئامادە بکات، لەبەرئەوە بانگەوازەکەی بەناو سەرۆك خێڵەکاندا چڕتر کردەوە، بۆ ئەوەی لەدەوری کۆببنەوە و خۆی ئامادەبکات بۆ ڕاپەڕینێکی تر.

پەراوێزەکان:

(1)هەمیشە شۆڕشەکانی کورد تۆمەتی ئەوەیان دراوەتە پاڵ، کە بەدەستی بێگانە دروست کراون، یان کورد نەتەوەیەکی شەڕخوازن و بۆ تاڵان و دزی و جەردەیی ڕاپەڕیون، ڕاپەڕینی شێخ عوبەیدوڵڵاش لەوە بەدەرنەبوو، ئێران بەدەسیسەی عوسمانی دەزانی و ڕووسیا و بەریتانیاش تۆمەتی تاڵانی و ڕاووڕووتیان دەدایە پاڵی، لەگەڵ ئەوەشدا باش دەیانزانی ئەم ڕاپەڕینە لەڕووی هۆشی نەتەوەیی سەری هەڵداوە، ئەگەر لای هەمووشیان وانەبێت لای هەندێکیان وایە و لانی کەم شێخ عوبەیدوڵڵا و بەشێکی زۆر لە سەرانی ڕاپەڕینەکە بۆ کوردستانێکی سەربەخۆ لە خەبات و تێکۆشان دابوون.

ڕەسوڵ بێسکێنی

ماویەتی ....

ناماقووڵییەکانی بەشار ئەسەد … رەزا شوان

دیکتاتۆری رەگەزپەرستی رسوابوو و ملشۆڕی سوریا (بەشار ئەسەد) لە دیمانەیەکی تەلەفزیۆنیدا، لەگەڵ کەناڵی (روسیای ئەمڕۆ) دا، ناماقوڵی و قۆچقۆچی کرد و وتی:"شتێک نییە لە سوریادا کە ناوی کێشەی کورد بێت، بە هۆیەکی ساکارەوە، کورد هەیە لەگەڵ مێژوودا لە سوریا دەژین، بەڵام ئەو کۆمەڵانەی کە هاتوون بۆ باکوور، تەنیا لە سەدەی رابردوودا هاتوون، بە هۆی سەرکوتکردنیان لە لایەن تورکیاوە وەککو میوانمان وەیانمان گرت
“

ئەم قسەیەی بەشار ئەسەدی رەگەزپەرست، لەلایەن پارتە کوردییەکانی رۆژئاوای کوردستان و کەسایەتییە کوردییەکانەوە، ناڕەزاییەکی زۆری لێکەوتەوە، شەرمەزاری ئەم رقە رەشەی داگیرکەرانی کوردستان دەکەن، کە تا ئەمڕۆش دان بە ناسنامەی پێنجا ملیۆن کورد نانێن و هەوڵی سڕینەوەی ناسنامەی کورد دەدەن، دان بەوەدا نانێن، کە کێشەی کورد، کێشەی گەلێکی ماف زەوتکرا و کوردستان داگیرکراوە.
ساڵی پێراریش، ئەردۆگان هەمان قسەی کرد و وتی:" کێشەیەک نییە لە تورکیادا بە ناوی کێشەی کوردەوە". ئەمە قسەیەی هەموو داگیرکەرانی کوردستانە. مەبەستیشیان نکۆڵیکردنە لە بوونی نەتەوەی کورد.

وا دیارە بەشار ئەسەدی سەرشێت، زۆر گێل و نەزانە. لە بارەی مێژووی کورد و مێژووی باپیرانی خۆیەوە.. کورد بە هەزاران ساڵ پێش تورک و عەرەب، لەم ناوچەیدا ژیاون، بەڵام نەتەوەی عەرەب بە باپیرانی بەشار ئەسەدیشەوە، نامۆن و لە دوورگەی عەرەبییەوە هاتوون و ئەو شوێنانەیان لە کورد داگیرکردوون.
بەشار ئەسەدی گێلەپیاو، وادیارە گەمژەیت و مێژوو ناخوێنیتەوە و بەقەی قوتابییەکی سەرەتایی لە مێژوو و لە خەباتی گەلان لە پێناوی ئازادی و رزگاریدا نازانیت.. ئەگینا ئەو قسە پووچانەت نەدەکرد " کێشەیەک نییە بەناوی کێشەی کورد لە سوریا"
(میتانییەکان) کە باپیرانی کورد بوون، لە سەدەی شانزەمیندا، لە دەوروبەری ساڵی (١٥٠٠) پێش زایینی، لە رۆژئاوای کوردستان، ئیمبراتۆریەتی میتانیان دامەزراند، ئیمبراتۆریەتێکی فراوانیان

بوو، کە پایتەختەکەیان شاری (واشەکانی) بوو، دەکەوێتە سەر رووباری (فیشخابوور) هاوسنوور بوون لەگەڵ دەوڵەتی فەرعەونییەکانی میسردا. میتانییەکان فەرمانڕەوایی بەشی هەرەزۆری کوردستانیان دەکرد.
تا ئەمڕۆش (قەڵای کوردان) لە ناوەڕاستی شاری (حەلەب) دا بە سەرکەشی ماوەتەوە، بەڵگەیەکە بۆ دەسەڵات و بۆ فەرمانڕەوایی کورد لە رۆژئاوای کوردستاندا.
(گەڕەکی کوردان) لە دیمەشقی پایتەختی سوریادا، کە یەکێکە لە کۆنترین گەڕەکەکانی دیمەشق، کە ناوەکەیان گۆڕیوە بۆ (رکن الدین) گەڕەکێکی گەورەی کوردنشینە، بەڵگەیەکی ترە بۆ بوونی کورد لە دەڤەرەدا.
(گۆڕی سەلاحەدینی ئەیووبی) لە دیمەشق، ئەم سەرکردە کوردە نەبوایە، فەلەستین و سوریاش دەکەوتنە بندەستی لە شکری ئەوروپاوە.
ئەی شۆڕشگیڕی کوردمان (ئیبراهیم هەنانۆ) کە لە دژی داگیرکەری فەرەنسا راپەڕی و چەندین کورد بوونە قوربانی لە پێناوی رزگارکردنی رۆژئاوای کوردستان و سوریا، تا ئەمڕۆش ناوی(ئیبراهیم هەنانۆ) لەسەر زاری هەموو سورییەک دایە، جگە لە بەشار ئەسەدی بێ ئاگا نەبێت.

لە کۆن و لە ئەمڕۆشدا، بە هەزاران نووسەر و رۆشنبیر و زانا و دانا و هونەرمەندی کورد خزمەتی زانیاری و رۆشنبیری و ئەدەبی سوریایان کرد.. گەر ناوی هونەرمەندان و دەرهێنەران و ئەکتەر و شانۆکارانی کورد، لە لیستی شانۆ و دراما و سینەمای سوریا دەربکەین.. لیستەکەیان دێتە سەر سفر.
بەڵام بە داخەوە نە عەرەب و نە تورک و نە فارس، چاکە و پیاوەتی کوردیان لەبەرچاو نییە و منەتیان پێی نییە.. زۆر دڕندانە و نامەردانە وەڵامی پیاوەتی کوردیان داونەتەوە و دەدەنەوە، بە رەشەکوژی و بە داگیرکردنی کوردستان و بە هەوڵدان بۆ سڕینەوەی ناسنامەی کورد پاداشتی گەلەکەمان دەدەنەوە.

زۆر بەڵگەی مێژوویی و کەرەستەی بەجێماو هەن، ئەو راستییانە دەسەلمێنن، کە ئەم شوێنانە شوێنی کوردن، تورک و عەرەب لە تورکیا و عێراق و سوریادا نامۆن و خەڵکی رەسەنی ئەو شوێنانە نین، لە ئاسیای بچووک و مەنگۆلیا و نیمچە دوورگەی عەرەبەوە هاتوون.. رووشیان لە کوێ کردبێت، تاڵان و وێرانیان کردوون.
بەری تیشکی رۆژیش بە بێژنگ ناگیرێت.. ناتووان راستییەکان

پەردە پۆش بکەن.
بەشار ئەسەدی رەگەزپەرست، گیلەپیاو و هەرزەگە، تازە بە تازە دەڵێت، لە سوریادا کێشەیەک نییە بە ناوی کێشەی کورد.. گەر شەڕڤانانی کورد نەبوونایە، داعشی تیرۆریست نەک هەر (ڕەقە) و (دێر الزور) بەڵکو شاری (دمەشق) یشیان داگیردەکرد.

ئەی جەلاد، بەم قسانەت وەڵام و پاداشتی کورد دەدەیتەوە..؟!
دیکتاتۆری فشەڵ و بەزیو، تۆ بە چ ئابڕوویەکەوە قسە دەکەیت، سووریا کەوتۆتە بن دەستی، سوپای تورکیا و پاسدارانی ئێران و جاشە بەکرێگیراوەکانی تورکیا و قەتەر و، روسیا و ئەمریکا و داعشەوە، جا چۆن لە رووت دێ قسە بکەیت و لە دژی کورد ناماقوڵی بکەیت.
بەڵام رۆژی تۆش نزیکبۆتەوە، چارەنووسی تۆش لە چارەنووسی سەدام و قەزافی و زین العابدین و عومەر حەسەن بەشیر باشتر نابێت.. ئەو رۆژە نزیکە کە کونە مشکت لێببێت بە قەیسەری و سزای تاوانە قێزەوەنەکانت وەربگریت.. چونکە هەموو زۆردار و ستەمکار و دیکتاتۆرێک کۆتاییەکی رەشی هەیە.

٩/ ئادار/٢٠٢٠

ب□ ب□ن□و ه□شتوو(8) مارسی، □□ گ□ردوونی ژ□ن□و□ ... موختار ک□ریمی

مافوو ژ□ن□ ماف□و ئ□نسانین

پ□ی گردیما ئاشکران ک□ عان□و باسوو مافی و پاش□لکاری مافی کری□، فر□ت□ر باسوو مافوو ژ□ن□ کری□ تا مافوو پیای. چیگ□ن□ ئی پ□رس□ م□□ و□ر□و ک□ مافوو ژ□ن□ کام□ن□ ک□ فر□ت□ر باسش س□ر□و کری□ یان پاش□ل کری□؟ م□گ□ر باسک□رد□ی ج□ مافوو مر□ڤی مافوو ژ□ن□ نم□گ□ر□و□؟ م□گ□ر گرد ئانزان□و، چ ژ□نی ب□ و چ پ□ا ه□ر چ□نی ج□ ئ□□ابی□یشاو□ مافی ی□کسانشا نی□ن؟ م□گ□ر ماد□و ی□ه□موو ماف□کاو

مرۆڤی نمەواچۆ: ” مرۆڤەکا بە ئازادی جە ئەداێ بیەنێ و جە ماف و □□زەنە پێسەو یۆینێ. گردشا ساحیوو ژیری و ویژدانینێ و مشۆ چەنی یۆترینی بە گیانێوە (واڵەو) برایانە هۆرزووکەوت کەرا”؟. جە ڕاسیەنە مەخسە□و جاڕنامەو گەردوونی مافەکاو مرۆڤی هەردوی ڕەگەزێن بە بێ جیاوازی.

بەڵام بە کردار و جە ژیوای ڕوانەینە و دلێ فرەو گۆمەڵگاکانە پاسە نیەن و واقێعیەت چێوی□ تەرما پەنە ماچۆ.

جە ئاستوو دنیاینە ئێمە ڕوانە وینمێ و موانمێوە و مژنەومێ کە بە ئاشکرا مافوو ژەنێ بێڕەحمانە پاشێل کریۆ تەنیا بۆنەو ئانەیوە کە ژەنینە. ئی ویرە سەقەتە بە درێژایی تارێخینە بیەن و ئیسەیچە هەر هەن. تەنانەت جە شۆڕشوو فەرانسەینە (1789) گەڵالەکەری “مافوو مرۆڤی و مافوو شارۆمەندی” تەنیا پێاشا بە ساحیو ماف دا قەڵەم. جە وەڵاتوو سویس□ینە کە یۆ چا وەڵاتانە ویەردێوی دووری دێمۆکراسیوازانەش هەن، 700 ساڵێ ژەنی مافی سیاسی نا بەرا بەرشا بێ.

ساڵانە سە□ان هەزار کناچڵێ هەر جە لەمەو ئە□اێشانە سەقتێ کریا و یان بە زاڕۆلەیی کوشیا و ودلێنە مشا چوون کناچێنێ و ویری پیاسالار و هۆکارەکاتەری کوڕی بە شیاتەر مزانا تا کناچێ. بە هەزاران و گێرە دەیان هەزار ژەنی جە جەنگەکانە دەس بەسەرێ کریا و و بەزۆر دەسدرێژی سکیشا کریۆ سەر و یان پێسەو کۆیلەی ورشیا.نموونەو داعشی چی سەردەمەنە هیشتا ئینا وەرەچەماماوە. جە 5 ژەنا ژەنیە جە لاو شووەکەیشەو هەڕەشێش وەنە کریۆ، دریۆش وەنە یان بە زور دسدرێژیش کریۆ سەر. ساڵانە یەرێ(3) ملیۆنێ کناچێ خەتەنە کریا و پەی هەمیشەی ج□ پێوەن□ی سروشتی جنسی بێ بەشێ با.

هەر جە پانیشتوو کوردستانی (بێجگەم هەورامانی) جە ماوەو دەسەڵاتداری 29 ساڵەیشەنە بە هەزاران ژەنێ بە بەهانێ جۆراوجۆرێ بە دەسوو کەس وکاریشا کوشیاینێ و یان چیروو گوشار و هەڕەشانە وێش سۆچنان.

گردوو ئی پاشێلکاریا تەنیا بە بەهانێ ئا دەور و پاگە کۆمەڵا یەتیاوە کریا کە کۆمەڵگا و داب و نەریتە کۆنە و دماکەوتەکا پەی ژەنێشا دیاری کەردەن و بە زور سەپنانشا سەرشەرە. بکەرێ ئی پاشێلکاریا تەنانەت ئەگەر دریا بە دادگایچ، جە کۆتاینە بە بێ تاوان و بە بێ سەزا برێ مشا. فرەو جارا بە بەهانێ ئانەیوە کە ئینە کێشێو شەخسین و پێوەندیش بە کۆمەڵگا و بە یاسایوە نیەن، ئی تاوانکاریە شاریۆوە. سەروو بنەماو ئی وێرە چەوتەیوە وێنمێ کە چەنی مافەکاو مرۆڤی جە ” ژیوای شەخسینە” بێڕەحمانە پاشێلێ کریا و بێ پەشتیوانێ مەناوە.

ئی کردەوا بە ئاشکرا دژ بە جاڕنامەو گەردوونی مافەکاو مرۆڤینێ،

چوونک□ ئى مافا گ□ردوونی□ن□ و سنوور نم□شناسا و ه□م□ش□ و گرد یاگی□ن□ مش□ ب□ ب□ جیاوازی پ□ی□□و کریا و پار□زیا. ئی جا□نام□ ب□ ئ□رکوو گرد د□و□□ت و د□س□□اتدار□و□ش مزان□ ک□ پاش□لک□راو ئی مافا ب□ ب□ جیاوازی ب□□ ب□ دادگای و ب□ س□زای یاسایشا یاون□، وه□میش□ و ه□ر یاگی□ن□ ک□ با، چ ج□نگ ب□، چ ئاشتی، چ دل□ گل□رگ□ین□ ب□ یا ج□ ژیوای ش□خسین□، پ□یگ□□ی یاسایشا پ□ی کری□.
□□کوزیاو چن□وی□رد□ی میان□ت□و□یی(ئ□من□ستی ئینت□رن□شن□□)* پ□س□و پار□ز□روو ماف□کاو مر□ڤی گوشار وز□ س□روو گردوو د□س□□اتدارا ک□ ب□ ئ□رکوو و□شا ه□رب□زا و سنوور□و پ□ی پاش□ک□راو مافوو ژ□ن□ بنیار□ و ب□ س□زاشا یاونا. پ□ی ئی م□خس□□ی□ و پ□ی ک□تای ئارد□ی ب□ پاش□لکاری مافوو ژ□نا، □□کوزیاو چن□وی□رد□ی میان□ت□و□یی داوا ج□ د□س□□اتدارا ک□ر□ ک□ کرژ پی ئ□رکا ه□رب□زا:
١- ه□ر□و□وشکنای ه□ر یاسای□و ک□ جیاوازی وز□ ب□ینوو ژ□ن و پیای و ب□ ب□ ه□کاروو ب□کارئارد□ی توندوت□ژی دژ ب□ ژ□نا.
٢- پ□س□ند ک□رد□ی یاساو پار□زنای ژ□نا و□رانو□روو دیارد□و توندوت□ژی□و.
٣- کرداری توندوت□ژ وزی□ چ□رووچ□مداری و پ□یگ□□ی و س□زای یاسایش پ□ی دیاری کری□
٤- گرد کردار□و ک□ ب□ ب□هان□ جیاوازی □□گ□زی دژ ب□ ژ□نا □و□ م□□، ب□ یاسا و□رش پ□ن□ گ□ری□ و بک□راو ئی کرداری□ دریا ب□ دادگای.
٥- ئ□مکانات پ□یواز ج□ د□سیاوو ژ□نان□ ب□ پ□ی و□پار□زنای و پ□ناب□رد□ی ب□ د□موود□سگا یاسایی□کا.
٦- □□کوزیای یاسای□ و ک□م□□ای□تی□ پ□ی ئا ژ□نا ک□ ب□□ن□ قورابنی توندووت□ژی م□رزیار□ و ئان□چ ک□ ه□ن□ پ□شتیوانی یاسایشا چ□ن□ کری□ ئ□مکاناتشا پ□ن□ دری□.
٧- ئا ک□س و لای□نا ک□ پ□ی ماف□کاو مر□ڤی ب□ گردی و پ□ی ماڤوو ژ□نا ب□ تایب□تی گژیا، یاسا پار□زن□شا و هامکاریشا ک□ر□.
٨- ئا د□موود□سگا و □□کوزیا ناد□و□□تیا(ن. جی. □) ک□ پ□شتیوانی چی مافا ک□را، ب□ ب□ جیاوازی پ□شتیوانی یاسایشا چ□ن□ کری□، ب□ ه□زت□ر□ کریا و پار□زیا.
*amnesty international (□□کوزیاو چن□وی□رد□ی میان□ت□و□یی)

موختار ک□ریمی – ئا□مان، 2020.03.08

پەتـــای تـــرس: تەنــــزەچیرۆک … ن/جەلال قادر

لەترسی پەتــای کرۆنــا، هەر موســافرێک هەلگــرم، ئەلکحــولی دیتۆل بەدەستی دادەکەم.
ئەم بەیانییە، ژن و مێردێکی گەنج، بەترسەوە لە کورسی پشتەوەی تەکسیەکەم دانیشتیبوون، دەمامکیان بەستابوو. داوایان لێکردم بیانگ□ینمە شەقامی پزیشکان.
موسافرەکەم، بە نووکی پەنجەی دەمامکەکەی لەسەر دەمی لابرد، سمێلی درێژی کە دەمی داپۆشیبوو وەدەرکەوت و وتی : کاکی شوفێر، ناترسیت لە پەتای کرۆنا؟

- بەڵی دەترسێم، بەلام ناکرێت لەمالەوە دانیشم و واز لە کاسبی بهێنم.
  ژنەک□ ب□ر□ی باریکی هەڵتەکاند و بە پەنجەی باریکی دەمامکەکەی سەردەمی وەک پەردەی سینەما لابرد، بەڕیزێک دندانی مروارییەوە، کەوتە ئاخافتن : خاڵۆ، دوا دەنگ و باسی قایرۆسی کرۆنا چییە؟ ئایە تا ئێستا هیچ چارەسەرێکیان دۆزیوەتەوە؟
- نەخێر، دەبێت چاوەڕووان بین.
  پیاوەکە وتی : من بزانم دەستی خۆیانی تیایە، دەیانەوێت ئەم سەرزەمینە بکەن بە دۆزەخ!.
- خۆیان کێن؟
- ئەوانەی چەک دەفرۆشن و جەنگ هەڵدەگیرس□ن□ن، ئەوانەی ژینگەیان پیس کردوە.
  بە ئارامی و لەسەرخۆ وەلامیمدایەوە؛ تۆ ڕاستدەکەیت. بەلام بە بڕوای تۆ، ئێمە دەبێت چی بکەین؟
  ژنەکە وتی : دەبێت خۆمان بپارێزین.
  بۆ ساتێک بێدەنگی کەوتە نێوانمانەوە. پاشان لێیانم پرسی : ئەی خێرە، ئێوە دەچن بۆ سەردانی پزیشک؟
  خانمەکە پێکەنی. پیاوەکە سەرێکی هێنایە پێش و چرپاندی : هاوسەرەکەم دووگیانەیە.
  پاشئەوەی پیرۆزباییم لێیانکرد، وتم: ئومێدەوارم، تا ئەو کۆرپەیە دێتە دنیاوە، پەتای کرۆناش تەواوبێت!.
  ژنەکە بە شادییەوە وتی : دەڵین، ئ□و قایرۆسە منداڵی بچووک

ناکوژێت، تەنیا کار لە پیاوی بەتەمەن دەکات!.
ئەم وتەیە دڵتەنگی کردم. بەلام، بێدەنگ بووم تا هەردووکیان دابەزین و بەجێیا نهێشتم.
لە ڕێگە، سەرڵێشێوانە بیرم لە تەمەنی خۆمکردەوە، لەخۆم پرسی : ئایە منیش ئینسانێکی بەتەمەنم؟ نەخێر، باوەڕناکەم، ئاخر مر□قی بەتەمەن واتە سەرووی شەست و حەفتا ساڵ. من تازە پێمناوەتە پەنجا ساڵی، نا باوەڕناکەم، من ل□ نەوەی نوێم.
بەم شێوەیە ل□ بەرخۆمەوە قس□□مدەکرد، لەپڕ دام لە قاقای پێکەنین، چاوم پڕبوو لە ئاو.
بە ڵەپی دەستم فرمێسکی سەر ڕوومەتم س□ی□وە. لەناکاو هەستمکرد پڵەی گەرمای لەشم بەرزبوەتەوە، عارەقی شین و مۆرمکرد، یەک دووجار کۆخیم. سێ بارە کۆخیمەوە تا بزانم دەنگی کۆخەکەم، وشکە یا تەڕە، چەندینجارتر کۆخێم، بەلام دڵنیا نەبووم و بۆم ڕوون□بوەوە. نەمزانی چیبکەم، ناچار بە نیگەرانییەوە دڵنەوایی خۆمدایەوە : نا، نا، نابێت بترسێم، چونکە ڕاستە بەتەمەنم و گەورەم، بەلام بە عەقڵ هێشتا منداڵم!.

راپەڕین … کەنعان مەدحەت

چیرۆکەکان.. تەواوبوونیان نییە
تەمێکی ڕا نەماڵ
دووبەرەکییەکی یەکسان..
لە نیوان بەشە ئاگرینییەکاندا
هەمیشە
بە کوڵە

بە خوڕینی
یادەوەرییە تۆقێنەرەکان
کۆمەڵە ئارەزوویەکی هەمەڕەنگ
لە ژێرخانی سێ کوچکەدا..
مان دەگرن

چی لـەوە خۆشتر
سەرلەنوێ
سوار بە هەورازا سەرکەوێ
لە جێی مەکۆ و
مەڵبەند..
سەنگەر هەڵبژێرێ
ئەستێرەکان راماڵی و
خوو ،
بە مانگەوە بگرێ

قـاوە گـرەوە … شيعـر : نــزار قبـــانی … وەرگێڕانــــی : پشکۆ ناکام

گۆرانی: عبد الحلیم حافق

“””””””””””’

لە تەنیشتمەوە دانیشت
بە چاوێکی پڕ لە ترسەوە
ئەیڕوانیە کوپە هەڵگەڕاوەکەم
ووتی : کوڕم ، غەم دات نەگرێ
خۆشەویستی لە قەدەری تۆیا نووسراوە
کوڕم: ئەوەی لە پێناوی خۆشەویستیا
گیانی لەدەست یاوە
شەهیدە و نەمردوە
“””
زۆر لێی ووردبوە
زۆر سەیری کرد
هیچ کوپێکم
وەک ئەوەی تۆ نەگرتۆتەوە
تا ئێستا هیچ غەمێکم

وەک ئەوەی تۆ نەبینیوە
ئەبێ بێ دابڕان
هەر بە دەریای خۆشەویستیا بڕۆی
سەرتاپای ژیانت
کتێبێکی فرمێسکاویە
قەدەری تۆ وایە
دیلی نێوان ئاو و ئاگر بی
سەرەڕای رابردوەکانی
سەرەرای ئاگرەکانی
سەرەڕای ئەو خەفەتەی
شەو و ڕۆژ لە ناخمانایە
سەرەڕای ڕەشەبا
سەرەڕای باران و گێژەڵۆکە
خۆشەویستی کوڕەکەم
بەتام ترین قەدەرە
”””””“
لە ژیانتا کوڕم
ژنێک هەیە
چاوەکانی ؟!! خودایە لەو چاوانە ، خودایە
دەمی وەک هێشوە
پێکەنینەکەی گوڵ و مۆسیقایە
قژە قەرەجیە شێت ئاساکەی
بە هەموو قوژبنێکا
ئەگەڕێ لەم دونیایە
بە ژنێک ئەگەی کوڕم
دڵت موبتەلای ئەبێ
ئەو هەموو دونیایە
’””””””“
بەڵام ئاسمانت باراناوییە
ڕێگەکەشت بن بەستە ، داخراوە
خۆشەویستەکەت کوڕم :
لە کۆشکێکی چاودێری کراوا نووستوە
ئەوەی داوای بکا
ئەوەی بچێتە ژوورەکەیەوە
ئەوەی نزیکی باخچەکەی بێتەوە
ئەوەی ویستی پڕچەکانی بکاتەوە
کوڕم :

وون بووی ئەبەدیە
“”””””””

کوڕم
هەموو شوێنێک بە دوایا ئەگەڕێی
پرسیار لە شەپۆلی دەریاکان
و
پرسیار لە کەنارە دەریایەکانی پڕ لە ” فەیروزە – نگین” ئەکەی
دەریا و دەریا بۆی ئەگەڕێی
فرمێسکەکانت ئەبنه لافاوی دەریا
دڵتەنگیت گەورە ئەبێ
تا وەک درەختی لێ دێ
ڕۆژێکیش کوڕم
ئەگەڕێیتەوە
بە دۆڕاوی …بە دڵ شکاوی
پاش سەفەری تەمەن تێئەگەی
بەدوای داوی دوکەڵەوە بوی
چونکە خۆشەویستەکەت کوڕم
بێ خاک و بێ ووڵات و بێ ناوونیشانە
چەن ئاستەمە کوڕم
ژنێکت خۆش بوێ
ناو ونیشانی نەبێ

ئەوە بـــــــاخچە نییە.. ئەوە نەنــــدیخانەیە! .. نووســــینی : رەزا شــوان

پار لە شاری دهـۆک، لە پۆلی شەشەمی قوتابخانەی دهـۆکی سەرەتایی تێکەڵاو بووم.
مامۆستا نیـگار وانـەی زانیـارییەکانی پێـدەوتینەوە. مامۆستایەکی زۆر رووخۆشە، بە زمـانێکی شیریـن و بە شێـوازێکی سـووک و ئاسـان بابـەتە زانیارییەکـانی تێدەگەیانـدین.

بە کچە شیرینەکانم و بە کوڕە ژیرەکانم بانگی دەکردین. ئەمەش خۆشمان دەویست و خۆشمان دەوێت و ڕێزێکی زۆرمان بۆی هەیە.
مامۆستا نیگار، بە ناوی"گەشتی زانیاری" مانگی جارێک بە سواری پاس پۆلەکەمانی دەبرد بە چەند کارگەیەک و چەند کێڵگەیەک و بە وێستگەی کارەبا و بە وێستگەی پاڵاوتنی ئاوی دهۆک. خۆشی و سوودێکی باشمان لەو گەشتە زانیارییانەمان وەرگرت.
لە مانگی نەورۆزی ساڵی رابردوو، مامۆستا نیگار وتی:"کچە شیرینەکانم، کوڕە ژیرەکانم، پێتانخۆشە کە هەفتەی داهاتوو، گەشتی زانیاریمان بۆ "باخچەی ئاژەڵانی دهۆک بێت؟"
هەموومان دەستمان هەڵبڕی و پێکەوە: بەڵێ مامۆستا گیان زۆرمان پێخۆشە.
بەشێکی زۆری هاوڕێیانی پۆلەکەم، پێشتر جارێک یا زیاتر چووبوون بۆ باخچەی ئاژەڵانی دهۆک. بەڵام من تا ئەو ڕۆژە باخچەی ئاژەڵانی هیچ شوێنێکم نەدیبوو. بۆیە حەزم دەکرد، کە لە نزیکەوە ئاژەڵ و باڵندە کێوییەکان ببینم.
چووین بۆ باخچەی ئاژەڵانی دهۆک.. چەند جۆرە ئاژەڵ و باڵندەی کێوی جوانیان لێیە، وەکو: شێر، پڵنگ، ورچ، گورگ، ئاسکە، ڕێوی، چەقەڵ، هەڵۆ، کوندەپەپوو، کەو، سوێسکە، چەندین جۆری تری ئاژەڵ و باڵندەی سروشتی کوردستان.
هاوڕێکانم دڵخۆشبوون و زەردەخەنە کەوتە سەر لێوانیان. بەڵام من بە پێچەوانەی هاوڕێکانم، بە بینینی ئەو ئاژەڵ و باڵندانە لەناو ئەو شیشبەندە کلیلکراو و ژوورە تەسکانە و قەفەزە داخراوانەدا، دڵتەنگ بووم.. بەزەیم پێیان دەهاتەوە.. کە گەڕاینەوە بۆ قوتابخانە. وەکو گەشتەکانی ترمان، بە کورتی باسی گەشتەکەمان کرد.

مامۆستا نیگار: هەمووتان دڵخۆشبوون بە گەشتەمان بۆ باخچەی ئاژەڵانی دهۆک؟

هەموو هاوڕێیانی پۆلەکەمان: بەڵێ مامۆستا، گەشتێکی خۆش بوو.
بەڵام من لە دوای هاوڕێکانمەوە، دەستم هەڵبڕی و وتم: مامۆستا گیان، بە لای منەوە گەشتێکی خۆش نەبوو، بووە هۆی دڵتەنگیم.
مامۆستا نیگار: بە دلەڤان، کچی شیرینم بۆ پێت خۆش نەبوو و بووە هۆی دڵتەنگیت؟
- ئەی مامۆستا گیان، بەڕێزتان چەند جارێک پێت نەوتین

پێویستە بەزەییمان بە ئاژەڵ و باڵندەدا بێتەوە و دژی راوکردنیان بین؟
مامۆستا نیگار چاوەکانی کرانەوە و بە زەردەخەنەوە، وتی: بەڵێ راستە من واموت.
ـ مامۆستا گیان، هاوڕێکانم، بە چاوی خۆمان بینیمان، کە چۆن ئەو ئاژەڵ و باڵندە بەسزمانانە، لەناو ئەو شیشبەندە تەنگانە و قەفەز و ژوورە تەسکانەدا، هەر ئەمسەر و ئەوسەریان دەکرد و لە ئێمەیان دەڕوانی.. وەکو لێمان بپاڕێنەوە، کە بەزەییمان پێیاندا بێتەوە و دەرگاکانی شیشبەند و ژوور و قەفەزەکانیان لێبکەینەوە، دەرپەڕن و رابکەن و هەڵبفڕن و ئازادبن.
ئازادی بۆ مرۆڤ و بۆ ئاژەڵان و باڵندان، لە هەموو شتێ پێویستر و شیرینترە.

ئەوەی بینیمان باخچەی ئاژەڵان نییە.. بەڵکو بەندیخانەی ئاژەڵان و باڵندانە.. باخچەی راستی ئەوان ژینگەی سروشتی جوانی کوردستانە.. کە بە ئازادی لێیدەژین.
مامۆستا نیگار کە گوێی لەم قسانەم بوو.. زۆر گەشایەوە و باوەشی لێدام.. هاوڕێکانیشم چەپڵەیەکی قایمیان بۆ لێدام.
مامۆستا نیگار: ئەی ئافەرین دلۆڤان گیان، قسەکانت زۆر جوان و راستن.. بە تەواوی لەگەڵ قسەکاندام.. لە ئەمڕۆوە دەبم بە هاوڕێی بەزەیی بە ئاژەڵان و باڵندان.
هاوڕێیانی پۆلەکەم: مامۆستا گیان، ئێمەش قسەکانی دلۆڤانی هاوڕێمان بە جوان دەزانین، ئێمەش دەبین بە هاوڕێیانی بەزەیی بە ئاژەڵ و باڵندان و دژی راوکردنیانین.

نەرویج: ٢٠٢٠

ڕێکخراوەکان و ژنانی یەکسانیخواز لە تاراوگە

پشتیوانی کەمپەینی ٨ مارس ، ڕۆژی جیهانی ژنان لە هەرێمی کوردستان دەکە ن

ئێمە وەک هەڵسوراوانی یەکسانیخواز و ریکخراوەکان لەدەوەرەی کوردستان پشتیوانی کەمپینی ئازادیخوازان و ڕێکخراوەکانی ژنان و چالاکوانان دەکەین کە لە ٨ مارس و ڕۆژی جیهانی ژناندا ڕایانگەیاندوە لەژێر ناونیشانی(دەوەستینەوە بەرامبەر سوکایەتیکردن بە ژنان ، دەستدریژکارانی تاوانی دەستدرێژی سێکسی دەبیت سزای توند بدرێن.).
خەبات و خواستەکانی ژنان و ڕێکخراوەکانیان لە کوردستان جێگەی پشتیوانی هەموو ئینسانێکی ئازادیخواز و یەکسانی خوازە لە ناوەوە و دەرەوە دا ، وە هەوڵێکی گرنگە لە ڕاستای کۆتایی هێنان بەو سوکایەتی و بێڕێزییەی ڕۆژانە لە لایەن دەزگا دینی و بەشێک لە پیاوانی ئاینی لە هەرێمی کوردستان بە ماف و کەرامەتی ژنانی کوردستانی دەکرێت. وە هاوکات خەباتێکی ڕەوایە بۆ کۆتایی هێنان بە دیاردە و تاوانی قێزەونی دەستدرێژی سێکسی بۆسەر مندا□ان و کچان. .
ئێمە ڕووبە حکومەتی هەرێم و دەزگای دادوەری و پەرلەمانی کوردستان ناڕەزایەتی خۆمان دەردەبڕین بەرامبەر بە در□□ژ□دان بەم دۆخە ناشایستە و پڕلەستەمە کە بەرامبەر بەژنان ومنداڵان دروست بووە ، وە پێمان وایە کە دەزگا دەوڵەتیەکان بێدەنگ و کەمتەرخەمن لەئاست تاوانباران . بەداخەوە لە کاتێکدا ڕۆژانە و بە ئاشکرا تاوانباران سوکایەتی بەژنان و ڕێکخراوەکانیان دەکەن ، کەچی زۆر جارنەک هەر پشتیوانی یاسایی و مادی دەکرێن ، بەڵکو مینبەرەکانی میدیا بۆ گوتارەکانیان ئاوەلا دەکرێت لەلایەن دەسەڵاتدارانو□. هەربۆیە داوادەکەین کە کاتی ئەوە هاتوو□ کە حکومەتی هەرێم و پەرلەمان و دەزگای دادوەری ، لێپرسراوەتی لە خۆیان نیشان بدەن و پابەند بن بە ستانداردە نێو دەوڵەتیەکان بۆ پاراستنی ژنان و منداڵان لە دەست توند و تیژی و سوکایەتی و دەستدرێژی . پێویستە لە سەریان کە هەم بە یاسا و هەم بە کردەوە سوکایەتی بەژنان و دەستدرێژی سێکسی بەتاوان داب□ن□ن و سزای پیویست بۆ ئەنجامدەرانی داب□ن□ن .
جارێکی تر لە ٨ مارسدا پیرۆزبایی لە خەباتی ژنانی کوردستان دەکەین و هاوپشتی و هاوکاری نێوان هەڵسوراوانی ژنانی تاراوگە و ژنانی کوردستان پتەوتر دەکەین لە پێناو گەیشتن بە کۆمەڵگەیەک کە

یەکسانی هەمەلایەنی ژن و پیاو و مافەکانی ژنانی تێدا بەرقەرا بێت…

ڕێکخراوی ژنانی کورد و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست/ بەریتانیا

گەنا سەعید/بەریتانیا

گولزار علی چالاکی بزوتنەوەی یەکسانیخوازی ژنان/دانمارک .

سەنتەری کلارا بو ژنان و گەنجان /دانمارک .

میدیارەوف بیگەرد /شانوکار /دانمارک

دکتورە نگین جە عفەر /پسپۆڕو بەردی دانمارک لە نەخۆشیەکانی ژنان و منداڵان بون/دانمارک

پرشنگ سە عید /روژنامەنوس /دانمارک

ناوەندی سیکولاری کورد/دانمارک.

لاوژە جەواد /چالاک بزوتنەوەی یەکسانیخوازی ژنان/دانمارک

سارا عومەر /روژنامە نوس /نوسەر/داکوکیکار لە مافەکانی مروڤ/دانمارک

سەوسەن سەلیم/بەریتانیا.

ئەمەل سەعید کوردە /هونەرمەند /لەندەن.

روناک ئەحمەد/کولن ئەلمانیا

هاژە خەفاف /کۆڵن/ ئەڵمانیا

ناوەندی ئامێز/ بۆ ئاوێتەبونی کولتوری کوردی ئەڵمانیا/ کۆڵن

ڕێکخراوی خەندە لە شاری کۆڵن/آلمانیا.

خەندان جزا/ چالاکی مافی مرۆق/دانیشتوی نەرویج ا

تارا توانا/ جیگری سەروکی یەکیتی ژنانی سوسیالدیموکرات/سوید

/ڕووناک شوانی/ نووسەر/ سوێد

نووسەر/مامۆستا/سوێد /ڕەواس ئەحمەد بانیخێڵانی

گەنا عەلی/ پەرستار سوید.

هەرێ ڕە شید /ستۆکهۆڵم /ڕاوێژکاری کۆمەڵایەتی /سەنتەری ژن لە ستۆکهۆڵم /سوید

شیرین ئە حمەد /چالاکی بزوتنەوەی یەکسانی خوازی ژنان /سوید

ساکار زیرین /قوتابی دکتورا لە زانکوی هومبولدت /بەرلین

ئالا فرج/ژنانی عیراقی لە فنلندا

کەژاڵ نوری /چالاکەوانی ژنان /هوڵندا